

Spolufinancované
z programu EÚ
Erasmus+

VZDELÁVANIE K ĽUDSKÝM PRÁVAM V PRÁCI S MLÁDEŽOU

Theo Gavrielides, Gülesin Nemutlu a Adina Marina Şerban

Október 2018

Ilustrované: Ulla Saar

Podpora Európskej komisie na vypracovanie tejto publikácie, neznamená, že Európska komisia schválila jej obsah, ktorý je výhradným vyjadrením názorov autorov. Komisia nezodpovedá za nijaké použitie informácií uvedených v tejto publikácii.

Youth for
Human Rights

Spolufinancované
z programu EÚ
Erasmus+

OBSAH

1. ÚVOD, IMPULZ, ROZSAH PÔSOBNOSTI A METODIKA	6
1.1 Úvod	6
1.2 Impulz	8
1.3 Metodika	9
Parižska deklarácia z roku 2015	10
Prehľad vývoja politik vzdelávania v Európe po Parížskej deklarácii	10
Charta o vzdelávaní pre demokratické občianstvo a vzdelávaní o ľudských právach	10
Správa o stave vzdelávania k občianstvu a ľudským právam v Európe	11
Stratégia EÚ na boj proti radikalizácii a náboru teroristov	11
Kompas a Kompasito	12
2. VZDELÁVANIE K ĽUDSKÝM PRÁVAM: VÝZVY A REALITA	13
2.1 Starosti a strasti ľudských práv a vzdelávania k ľudským právam	13
2.2 Pragmatický prístup k vzdelávaniu k ľudským právam	17
2.3 Uplatňovanie hľadiska vzdelávania k ľudským právam: bič a cukor	18
1. Bič	
2. Cukor	
3. VÝZNAM VZDELÁVANIA K ĽUDSKÝM PRÁVAM V PRÁCI S MLÁDEŽOU	20
3.1 Práca s mládežou a demokracia	21
Práca s mládežou: mnohotvárna nesúrodá oblasť	21
Práca s mládežou: napätia a výzvy	22
Práca s mládežou: spoločenské fórum demokracie	23
3.2 Vzdelávanie k ľudským právam a demokracia	25
Vzdelávanie k ľudským právam a demokratická spoločenská prax	25
Vzdelávanie k ľudským právam vo formálnom prostredí	27

Youth for
Human Rights

Spolufinancované
z programu EÚ
Erasmus+

Vzdelávanie k ľudským právam v neformálnom prostredí	32
3.3 Prečo musíme pracovníkov s mládežou vzdelávať a školiť vo vzdelávaní k ľudským právam, pre vzdelávanie k ľudským právam a prostredníctvom vzdelávania k ľudským právam?	37
Vplyv na demokratické postupy	37
Vplyv na vzťah medzi mladým človekom a pracovníkom s mládežou	38
Vplyv na povolanie pracovníkov s mládežou	39
Vplyv na spoločnosť ako celok	41
4. KOMPETENCIE V OBLASTI ĽUDSKÝCH PRÁV V PRÁCI S MLÁDEŽOU	43
4.1 Normy kvality a odborná príprava pracovníka s mládežou v Európe	44
4.2 Úloha a funkcia práce s mládežou	47
4.3 Rámce kompetencií pre pracovníkov s mládežou	49
4.4 Vzdelávanie k ľudským právam v rámci súčasných kompetenčných modelov pre pracovníkov s mládežou	51
Vedomosti	52
Zručnosti	52
Postoje	53
Správanie	53
Kompetencia: správa sa k mladým ľuďom ako k seberovným	54
Kompetencia: pomáha mladým ľuďom zistiť, akú úlohu chcú mať vo svojej komunite a v spoločnosti, a pomáha im prevziať za ňu zodpovednosť	54
Kompetencia: podporuje mladých ľudí pri získavaní interkultúrnych kompetencií	55
Kompetencia: aktívne zapája do činností práce s mládežou mladých ľudí s rôznym zázemím a rôznou identifikáciou	55
4.5 Kritické úvahy o kompetenciách	55
5. VZDELÁVANIE K ĽUDSKÝM PRÁVAM V PRAXI: PRÍPADOVÉ ŠTÚDIE	57
5.1 Postupy vzdelávania k ľudským právam: tri kategórie	58
5.2 Príklady	59
Vzdelávanie k ľudským právam ako štátna politika (kognitívne)	59

Vzdelávanie k ľudským právam ako prax mimovládnych organizácií (založené na zručnostiach a kognitívne)	59
Vzdelávanie k ľudským právam ako vysokoškolská prax (kognitívne)	63
Vzdelávanie k ľudským právam ako medzisektorová prax (kognitívne)	64
5.3 Prípadové štúdie z projektových krajín	67
Rakúsko	68
Belgicko	70
Chorvátsko	71
Estónsko	73
Nemecko	74
Lotyšsko	78
Slovenská republika	80
Príloha I: Vzdelávanie k ľudským právam - existujúce vymedzenia pojmu	81
Organizácia Spojených národov	81
Úrad OBSE pre demokratické inštitúcie a ľudské práva (ODIHR)	83
Rada Európy	83
Odkazy	84
Konzultanti	89
Zhrnutie	90

1. ÚVOD, IMPULZ, ROZSAH PÔSOBNOSTI A METODIKA

1.1 Úvod

Tento dokument bol vypracovaný v rámci projektu Youth for Human Rights (Mládež za ľudské práva) financovaného prostredníctvom kľúčovej akcie 3 programu Erasmus+. Všeobecným cieľom výzvy, v ktorej sa projekt realizoval, bolo predchádzanie násilnej radikalizácii a presadzovanie demokratických hodnôt, základných práv, interkultúrneho porozumenia a aktívneho občianstva.

Zámerom projektu Youth for Human Rights je posilniť prácu s mládežou a neformálne vzdelávanie v Európe s konečným cieľom zvýšiť odolnosť mladých ľudí a ich aktívnu podporu pre ľudské práva, a najmä hodnoty slobody, tolerancie a nediskriminácie. Projekt je zameraný na podporu profesijného rozvoja a budovania kapacít pracovníkov s mládežou v

oblasti vzdelávania k ľudským právam s cieľom dosiahnuť, aby sa v oblasti mládeže uplatňovalo hľadisko vzdelávania k ľudským právam.

Cieľom projektu Youth for Human Rights je overiť, či sa prostredníctvom vzdelávania k ľudským právam, ktoré sa realizuje v informálnom prostredí, dajú zabezpečiť nástroje na budovanie postojov, zručností a vedomostí mladých ľudí, ktoré napomôžu ich občiansku účasť a zabránia ich škodlivému správaniu, škodlivým aktivitám a rizikám. V projekte Youth for Human Rights sa uplatňuje toto vymedzenie pojmu vzdelávanie k ľudským právam podľa Charty o vzdelávaní pre demokratické občianstvo a vzdelávaní o ľudských právach:

„vzdelávanie, odborná príprava, zvyšovanie povedomia, informovanie, postupy a činnosti, ktorými sa účastníkom vzdelávania poskytujú vedomosti, zručnosti a porozumenie a rozvíjajú ich postoje a správanie tak, aby boli schopní prispievať k budovaniu a obrane všeobecnej kultúry ľudských práv v spoločnosti s ohľadom na presadzovanie a ochranu ľudských práv a základných slobôd“ (Rada Európy, 2010).

Tento dokument bol vypracovaný na základe zadania riadiacej skupiny zloženej zo siedmich partnerov, ktorými sú národné agentúry programu Erasmus+: Mládež v akcii zapojené do projektu Youth for Human Rights. Celý projekt koordinuje estónska národná agentúra programu Erasmus+: Mládež v akcii¹.

Počas projektu k tomuto dokumentu prispela nadnárodná skupina expertov zložená zo 17 členov. Experti sa stretli trikrát v čase od októbra 2017 do apríla 2018. Táto nadnárodná skupina expertov vznikla, aby v

---

¹ Ďalšími partnermi sú: Interkulturelles Zentrum (Rakúsko), JINT – Agentúra pre koordináciu medzinárodnej práce s mládežou (Belgicko/Flámsko), Agentúra pre medzinárodné programy pre mládež (Lotyšsko), Agentúra pre mobilitu a programy EÚ (Chorvátsko), IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže (Slovensko) a JUGEND für Europa Nationale Agentur für das EU-Programm Erasmus+ JUGEND IN AKTION (Nemecko).

rámci projektu poskytovala podporu pri tvorbe vzdelávacích koncepcií, modulov a plánu odbornej prípravy, ktoré by boli vhodné v európskom kontexte aj v kontextoch jednotlivých krajín. Skupina expertov pracovala na troch témach. Každú z nich koordinovala jedna z partnerských národných agentúr projektu. Išlo o tieto tri línie:

1. **odborná príprava:** zdroje a nástroje pre školenie školiteľov (ToT) a odbornú prípravu pracovníkov s mládežou/mládežníckych vedúcich;
2. **odborná príprava:** zdroje a nástroje pre odbornú prípravu zamestnancov národných agentúr programu Erasmus+;
3. **uplatňovanie hľadiska vzdelávania k ľudským právam** vo formálnom vzdelávaní pracovníkov s mládežou.

Medzi týmito líniami existuje významné prepojenie, ktoré je zároveň významnou pridanou hodnotou projektu. Projekt je založený na celostnom prístupe, ktorého cieľom je najmä uplatňovanie hľadiska vzdelávania k ľudským právam v práci s mládežou, a zameriava sa na aktérov v oblasti neformálneho vzdelávania, ako aj v sektore formálneho vzdelávania (vrátane budúcich pracovníkov s mládežou). Vďaka výraznému zapojeniu národných agentúr a vďaka programu Erasmus+: Mládež v akcii ako nástroju navyše projekt ponúka aktérom európsku perspektívu medzinárodnej práce v oblasti vzdelávania k ľudským právam.

1.2 Impulz

Tento dokument patrí k tretej línii, na ktorej pracovala skupina expertov, a vznikol na základe dvojakeho impulzu:

- ✓ **poskytnúť opisný a analytický prehľad o vzdelávaní k ľudským právam v práci s mládežou**, ktorý môžu využiť zainteresované strany, poskytovatelia, pedagógovia, tvorcovia politík a používatelia v celej Európe,
- ✓ **vypracovať odporúčania a praktickú príručku pre zamestnancov**

konzorcium národných agentúr programu Erasmus+: Mládež v akcii (ďalej len „národné agentúry“), ktoré im umožnia využívať túto príručku a iné nástroje projektu pri podpore uplatňovania hľadiska vzdelávania k ľudským právam v práci s mládežou.

1.3 Metodika

V tomto dokumente sme použili prístup sekundárnej analýzy založený na preskúmaní rozsiahlej literatúry v oblasti vzdelávania k ľudským právam a práce s mládežou. Predmetom sekundárnej analýzy boli zdroje z akademického prostredia, politik a právnych predpisov (miestnych, vnútroštátnych, medzinárodných), organizácií tretieho sektora, tlače a internetu.

Zameranie a smerovanie sekundárnej analýzy sa riadilo usmerneniami zo zasadnutia skupiny expertov projektu *Youth for Human Rights*, ktoré sa uskutočnilo v Rige v Lotyšsku (17. – 19. januára 2018). Podskupina piatich expertov tam jeden deň venovala vymedzeniu kľúčových tém, ktoré sa v tomto dokumente skúmajú a na ktorých je založený jeho základný výskum. S témami bola oboznámená aj širšia expertná skupina, ktorá pozostávala z 20 expertov a predstaviteľov zúčastnených národných agentúr.

Zistenia uvedené v tomto dokumente boli predmetom ďalších skupinových diskusií na treťom zasadnutí v Talline v Estónsku (16. – 17. apríla 2018). Na základe spätnej väzby zo skupinových diskusií boli revidované výsledky výskumu. Po zasadnutí skupiny expertov v Talline boli vypracované aj odporúčania pre národné agentúry.

Tento dokument nemá byť definitívnym zdrojom pre vzdelávanie k ľudským právam v práci s mládežou. Vypracovaný bol v rámci projektu *Youth for Human Rights*, v ktorom sa uznáva množstvo existujúcich zdrojov v oblasti vzdelávania k ľudským právam a práce s mládežou. V tomto dokumente boli ako základ použité najmä tieto zdroje:

Parížska deklarácia z roku 2015²

Projekt *Youth for Human Rights* sa zameriava na prioritné záujmy uvedené v deklarácii Európskej rady z roku 2015:

- zabezpečiť, aby deti a mladí ľudia nadobudli sociálne, občianske a interkultúrne kompetencie, a to presadzovaním demokratických hodnôt a základných práv, sociálneho začlenenia a nediskriminácie, ako aj aktívneho občianstva,
- presadzovať interkultúrny dialóg prostredníctvom všetkých foriem vzdelávania v spolupráci s ďalšími relevantnými politikami a zainteresovanými stranami.

Prehľad vývoja politík vzdelávania v Európe po Parížskej deklarácii³

Európska komisia vypracovala v nadväznosti na Parížsku deklaráciu zhrnutie vývoja politík vzdelávania vo vzťahu k jej štyrom cieľom, ktoré zahŕňajú ústredné oblasti projektu *Youth for Human Rights*. V publikácii sa uvádza aj niekoľko konkrétnych príkladov plnenia týchto štyroch cieľov.

Charta o vzdelávaní pre demokratické občianstvo a vzdelávaní o ľudských právach⁴

V charte (odporúčanie CM/Rec(2010)7) sa stanovuje spoločný európsky referenčný rámec pre 47 členských štátov, ktoré ju podpísali. Charta zároveň funguje ako katalyzátor a východisko pre opatrenia v Rade Európy. Signatárske členské štáty sa zaviazali najmä „k cieľu poskytnúť každému

---

² Deklarácia o podpore občianstva a spoločných hodnôt slobody, tolerance a nediskriminácie prostredníctvom vzdelávania http://cache.media.education.gouv.fr/file/01_-_janvier/79/4/declaration_on_promoting_citizenship_527794.pdf (prístup v marci 2018).

³ Európska komisia/EACEA/Eurydice, 2016. *Promoting citizenship and the common values of freedom, tolerance and non-discrimination through education: Overview of education policy developments in Europe following the Paris Declaration*, 17. marca 2015. Luxembursko: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie (https://web-gate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/images/1/14/Leaflet_Paris_Declaration.pdf prístup v marci 2018).

⁴ <https://www.coe.int/en/web/edc/charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education> (prístup v marci 2018).

na svojom území príležitosť vzdelávať sa v oblasti demokratického občianstva a ľudských práv“ (Rada Európy, 2010, s. 8). Charta však nie je právne záväzná.

Správa o stave vzdelávania k občianstvu a ľudským právam v Európe⁵

Cieľom tejto publikácie, ktorú v roku 2017 uverejnila Rada Európy so zámerom podporiť vykonávanie charty, je:

- zozbierať a analyzovať údaje o vzdelávaní k demokratickému občianstvu a ľudským právam (s využitím existujúcich zdrojov informácií a budovaním synergií s inými relevantnými aktérmi),
- presadzovať verejnú diskusiu o vzdelávaní k demokratickému občianstvu a ľudským právam,
- podporiť vytvorenie udržateľných mechanizmov/kanálov pre dialóg medzi kľúčovými partnermi.

Stratégia EÚ na boj proti radikalizácii a náboru teroristov⁶

Cieľom projektu *Youth for Human Rights* je podporiť uvedenú stratégiu, ako aj:

- reakciu Európskej komisie z roku 2015 s názvom Predchádzanie radikalizácii vedúcej k terorizmu a násilnému extrémizmu: Posilnenie opatrení EÚ,
- návrh záverov Rady ministrov z roku 2106 o úlohe mladých ľudí, politiky v oblasti mládeže a práce s mládežou v integrovanom a medzisektorovom prístupe k predchádzaniu a boju proti násilnej radikalizácii mladých ľudí.

---

⁵ <https://www.coe.int/fr/web/edc/report-on-the-state-of-citizenship-and-human-rights-in-europe> (prístup v marci 2017).

⁶ [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/com/com_com\(2013\)0941/_com_com\(2013\)0941_sk.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/com/com_com(2013)0941/_com_com(2013)0941_sk.pdf) (prístup v marci 2018).

Kompas a Kompasito⁷

Kompas je online manuál výchovy a vzdelávania mládeže k ľudským právam. Kompasito je jeho ekvivalent upravený pre deti. Publikácie vypracoval útvar Rady Európy pre mládež a sú dostupné vo viac ako 30 jazykoch. Cieľom týchto príručiek je podporiť vykonávanie Charty Rady Európy o vzdelávaní pre demokratické občianstvo a vzdelávaní o ľudských právach.

---

⁷ <https://www.coe.int/en/web/compass/table-of-contents> (prístup v marci 2018).

2. VZDELÁVANIE K ĽUDSKÝM PRÁVAM: VÝZVY A REALITA

2.1 Starosti a strasti ľudských práv a vzdelávania k ľudským právam

Dalo by sa predpokladať, že v prípade vzdelávania k ľudským právam nemajú organizácie, poskytovatelia služieb a zamestnanci o čom rozmýšľať. Z rozsiahlej literatúry však vyplýva, že poskytovateľov služieb je ťažšie presvedčiť, aby pre svojich zamestnancov zaviedli vzdelávanie k ľudským právam, než akýkoľvek iný druh odbornej prípravy (Gavrielides a kol., 2016; Gavrielides, 2008). Týka sa to poskytovateľov služieb vo verejnom sektore, ktorí majú jasnú zákonnú povinnosť (podľa vnútroštátneho a medzinárodného práva) chrániť a rešpektovať ľudské práva, aj súkromných podnikov či dobrovoľných organizácií.

Ezer a Overall (2013) napríklad hovoria o ťažkostiach so zavádzaním vzdelávania k ľudským právam v inštitúciách vysokoškolského vzdelávania, Gavrielides (2008) predkladá dôkazy o neochote organizácií v oblasti zdravotníctva a sociálnych služieb a Osler a Starkey (2010) uvádzajú dôkazy o prekážkach a pákach v prípade vzdelávania k ľudským právam

na školách. O prekážkach, ktorým vzdelávanie k ľudským právam čelí v práci s mládežou, neexistuje nijaká vedecká štúdia, mali by sme však predpokladať, že ani inštitúcie pôsobiace v oblasti práce s mládežou by podobne ako iní poskytovatelia služieb neskočili po príležitosti pridať toto vzdelávanie do učebných plánov odbornej prípravy svojich zamestnancov.

Jedna z výziev, ktoré súvisia s vnímaním hodnoty vzdelávania k ľudským právam, vyplýva zo samotnej povahy ľudských práv. Keďže ľudské práva sú spojené s faktom, že sme ľudia⁸, často to vedie k nesprávnym domnienkam. Jednou z takýchto domnienok je, že „aj tak ich všetci máme“. Nemusia preto byť prioritou vzdelávania. Existuje množstvo dôkazov (pozri napríklad Gavrielides, 2008), z ktorých vyplýva, že:

- verejnosť často vníma ľudské práva tak, že sa uplatňujú len v extrémnych prípadoch mučenia a neľudského zaobchádzania – alebo ako prekážka vo vojne proti terorizmu,
- ľudské práva sú vnímané skôr ako luxusné subjektívne práva, ktoré využívajú celebrity, cestovatelia či dokonca odsúdení zločinci, ktorí sa chcú vyhnúť trestu alebo chcú z banálnych dôvodov žiadať odškodnenie,
- ľudské práva sú spájané s politickou korektnosťou alebo sa chápu v úzkom zmysle právneho formalizmu a ako niečo, čo je najmä v záujme právnikov, - len málo ľudí si okamžite spája ľudské práva so svojim každodenným kontaktom s verejnými službami, štátom či podnikmi,

---

8 Podľa Všeobecnej deklarácie ľudských práv sa ľudské práva týkajú základných práv a slobôd, na ktoré majú nárok všetky ľudské bytosti, alebo ako sa stanovuje v článku 1: „Všetci ľudia sa rodia slobodní a seba rovní, v ich dôstojnosti a právach. Sú obdarení rozumom a svedomím a majú navzájom konať v duchu bratstva.“ Ľudské práva sú minimálne normy, ktoré sú všetkým prístupné len preto, lebo sme ľudia. Právo niekoho byť človekom ani uplatňovanie týchto noriem, ktoré slúžia na ochranu tohto stavu, nie je podmienené koncepciami ako občianstvo či demokracia.

- občianske práva sa len zriedka vnímajú ako niečo, čo súvisí skôr s jednotlivcom než s komunitou⁹,
- existuje názor, že ľudské práva podporujú „kultúru odškodnenia“, „kultúru označenia, obvinenia, zahanbenia a vznesenia nároku, americký model, ktorému sa všetci chceme vyhnúť“ (Jeho kráľovská výsosť princ z Walesu Lordovi kancelárovi, citované v denníku Daily Telegraph v roku 2002)¹⁰.

Francesca Klugová na základe príkladu Spojeného kráľovstva tvrdí, že: „vzhľadom na to, že na školách dodnes chýba vzdelávanie k ľudským právam, väčšina ľudí chápe listiny práv podľa útržkov poskladaných z amerických filmov a novinových správ tak, že v dôsledku tejto prekážky nie je možné v USA zaviesť kontrolu zbraní. Ľudia si pletú ľudské práva, listiny práv a medzinárodné či regionálne zmluvy o ľudských právach. Táto všeobecná nejasnosť má obvykle za následok jeden z dvoch opakujúcich sa omylov. Po prvé, že všetky listiny práv sú vraj stvorené na obraz liberálneho amerického modelu s jeho Najvyšším súdom, ktorý môže zrušiť všetky právne predpisy. Po druhé, že vždy, keď Európsky súd pre ľudské práva rozhodne v neprospech Spojeného kráľovstva, ide vraj o súčasť sprisahania, ktoré sa zosnovalo v Bruseli na oslabenie britskej suverenity. Európsky súd pre ľudské práva samozrejme v skutočnosti nemá nič spoločné s Európskou úniou...“ (Klugová, 2000). Z rozsiahlej literatúry zároveň vyplýva, že neexistuje len problém informovanosti verejnosti o ľudských právach, ale aj problém nesprávnych informácií/nesprávneho chápania, ba dokonca nevraživosti.

---

⁹ V roku 2002 princ z Walesu vo viacerých listoch Lordovi kancelárovi napísal: „právne predpisy v oblasti ľudských práv sa týkajú len práv jednotlivcov“ (Telegraph, 26/09/2002). Reakcia Rady Európy nestojí za nič „... Zrejme je potrebné zdôrazniť, že ľudské práva nie sú svojvoľným výberom luxusných subjektívnych práv, ale samotným základom demokratických spoločností. Ich porušovanie sa preto netýka len dotknutej osoby, ale spoločnosti ako celku. Ak z ich uplatňovania vylúčime jednu osobu, riskujeme vylúčenie nás všetkých“ (Rada Európy, 2005).

¹⁰ Ďalšie dôkazy možno nájsť v správe spoločného výboru britského parlamentu pre ľudské práva: „Ľudské práva sa vo všeobecnosti chápu nesprávne. Obvykle sa vnímajú len z hľadiska poskytovania ochrany pred najhoršími excesmi antidemokratických a despotických režimov alebo tak, že sú len v záujme tých, ktorí zásadne nesúhlasia s väčšinovými názormi v spoločnosti“ (Spoločný výbor pre ľudské práva, 2002).

V správe Rady Európy z roku 2017 o stave vzdelávania k občianstvu a ľudským právam v Európe sa poukazuje na to, aký deformovaný je obraz ľudských práv na tomto kontinente. Napríklad:

- viac ako 80 % vládnych respondentov sa domnievalo, že na to, aby sa takéto vzdelávanie stalo v ich krajine väčšou prioritou, je potrebná väčšia informovanosť o význame vzdelávania k občianstvu a ľudským právam z hľadiska riešenia aktuálnych výziev v našich spoločnostiach,
- v roku 2016 uvádzalo nezrovnalosti medzi politikami a ich vykonávaním 66 % vládnych respondentov, pričom v roku 2012 to bolo 20 %,
- viac ako tretina vládnych respondentov uviedla, že v zákonoch, politikách a strategických cieľoch, v odbornom vzdelávaní a príprave a vo vysokoškolskom vzdelávaní sa na vzdelávanie k demokratickému občianstvu a ľudským právam odkazuje len zriedka alebo sa neodkazuje vôbec.

2.2 Pragmatický prístup k vzdelávaniu k ľudským právam

Pri riešení bludného kruhu nesprávneho chápania a nedostatočnej informovanosti o ľudských právach a o hodnote vzdelávania k ľudským právam musíme uplatniť pragmatický prístup. Ak sa pri uplatňovaní hľadiska vzdelávania k ľudským právam v prostredí formálneho vzdelávania a informálneho učenia sa nedosiahol významný pokrok, musí to mať príčinu. V tomto dokumente tvrdíme, že je to najmä preto, lebo ľudské práva a páky, ktoré sú k dispozícii v rámci diskurzu, zatiaľ nato neposkytli zamestnancom a ich inštitúciám presvedčivý dôvod.

Ľudské práva ani vzdelávanie k ľudským právam neexistujú vo vzduchoprázdne. Musia byť spojené s našou každodennou realitou, s našimi potrebami a túžbami. Z dôkazov vyplýva, že pokiaľ pracovníci s mládežou a ich zamestnávateľia či inštitúcie nevidia pridanú hodnotu, ktorú to môže priniesť, správy ako je táto, či iné podobné iniciatívy, budú naďalej prispievať len k existujúcemu naratívu pre stúpcov.

Pracovníci s mládežou a inštitucionálne štruktúry, v ktorých pôsobia, musia byť presvedčení, že vzdelávanie k ľudským právam stojí za námahu. Keďže zdroje sú čoraz obmedzenejšie a ciele na meranie výkonnosti súvisia s financovaním, začlenenie ľudských práv musí mať zmysel z krátkodobého aj z dlhodobého hľadiska. Netýka sa to len jednotlivých pracovníkov, ktorí musia v plnom programe úloh prioritne vykonávať tie absolútne nevyhnutné, ale aj inštitúcií, ktoré ich financujú alebo zamestnávajú.

Už sme hovorili o tom, že v Európe existujú rôzne modely financovania a podpory práce s mládežou. Nemusí byť vôbec financovaná, a preto je úplne nezávislá, ale môže byť aj inštitucionalizovaná prostredníctvom verejných či súkromných organizácií alebo organizácií občianskej spoločnosti. Presvedčivé zdôvodnenie uplatňovania hľadiska vzdelávania k ľudským právam v práci s mládežou by preto nemalo byť adresované len štátu, ale malo by oslovovať aj všetky rôzne zainteresované strany.

2.3 Uplatňovanie hľadiska vzdelávania k ľudským právam: bič a cukor.

Pri hľadaní pragmatického prístupu k vzdelávaniu k ľudským právam a s ohľadom na analógiu cukru a biča pri dosahovaní požadovaného výsledku sme túto sekciu ďalej rozdelili na dve časti.

Bič

Hodnota ľudských práv, ale aj zodpovednosť všetkých poskytovateľov služieb za ich presadzovanie a ochranu, bola nedávno témou politických a akademických diskusií, keďže norma ľudských práv bola najprv vytvorená na ochranu jednotlivca pred zneužívaním zo strany štátu. Keď sa vykonávanie služieb začalo zadávať externým súkromným a dobrovoľným organizáciám, vznikla zjavná potreba horizontálneho účinku ľudských práv, ktorá postupne nadobudla formu zákona prostredníctvom judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva a následne prostredníctvom vnútroštátnej judikatúry a vnútroštátnych právnych predpisov.

Preto by nemalo byť prekvapením, že Rada OSN pre ľudské práva v roku 2011 jednomyselne schválila hlavné zásady OSN v oblasti podnikania a ľudských práv, v ktorých sa uvádzala spoločenská zodpovednosť podnikov každého druhu za ochranu ľudských práv. Rada OSN pre ľudské práva následne v roku 2014 prijala rezolúciu o začatí procesu príprav záväznej zmluvy o podnikaní a ľudských právach. Na podobné iniciatívy nadväzuje Rada Európy a Európska komisia. Tieto zákonné povinnosti fungujú ako bič na podniky a inštitúcie zabezpečujúce prácu s mládežou.

Pre podniky, ktoré predávajú služby v oblasti práce s mládežou (bez ohľadu na odvetvie), môžu okrem toho ako stimul slúžiť tieto zákony a politiky:

- domáca občianskoprávna zodpovednosť podnikov¹¹

---

¹¹ Pozri napríklad *Cape plc./Lubbe (2000) 1 WLR 1545*.

- trestná zodpovednosť podnikov
- normy týkajúce sa povinností nadnárodných korporácií a iných podnikov¹²
- usmernenia OECD¹³.

Cukor

Na základe dôkazov sa môžeme domnievať, že konštruktívnejším prístupom k angažovaniu podnikov a poskytovateľov práce s mládežou je politika cukru, najmä ak ich hlavným cieľom je tvorba zisku či prebytku (a to aj v prípade, keď má dobročinný charakter).

---

12 V dokumente sa uvádzajú normy v oblasti ľudských práv pre podniky a od podnikov sa vyžaduje rešpektovanie a presadzovanie občianskych/politických a hospodárskych/sociálnych práv, dokument OSN E/CN.4/Sub.2/2003/L.11 na strane 52 (13. augusta 2003).

13 Stanovujú sa v nich zásady a normy osvedčených postupov v súlade s platnými zákonmi. Dodržiavanie usmernení je dobrovoľné a nie je právne vykonateľné.

Youth for
Human Rights

Spolufinancované
z programu EÚ
Erasmus+

3. VÝZNAM VZDELÁVANIA K ĽUDSKÝM PRÁVAM V PRÁCI S MLÁDEŽOU

Hjørland a Sejer Christensen prišli v roku 2002 zrejme s najjednoduchším vymedzením pojmu „význam“: „niečo (A) má význam z hľadiska úlohy (U), ak sa tým zvyšuje pravdepodobnosť dosiahnutia cieľa (C), ktorý vyplýva z úlohy U“ (Hjørland a Christensen, 2002). Keďže autori píšú v oblasti informatiky a technológií, toto vymedzenie môže pôsobiť suchopárne. Dajme teda tieto písmenká do kontextu, keďže o to nám ide aj v tomto dokumente.

Vzdelávanie k ľudským právam má význam z hľadiska vzdelávania a odbornej prípravy pracovníkov s mládežou, keďže sa ním zvyšuje

pravdepodobnosť naplnenia cieľa, ktorým je zachovanie živej demokracie. Táto kapitola sa preto bude skladať z troch ústredných častí. V prvej časti budeme hovoriť o prepojeniach práce s mládežou a demokracie. V druhej časti sa sústredíme na vzťah medzi demokraciou a vzdelávaním k ľudským právam a napokon preskúmame, prečo musíme pracovníkov s mládežou vzdelávať a školiť vo vzdelávaní k ľudským právam, pre vzdelávanie k ľudským právam a prostredníctvom vzdelávania k ľudským právam.

3.1 Práca s mládežou a demokracia

Práca s mládežou: mnohotvárna nesúrodá oblasť

Od začiatku akceptujeme, že práca s mládežou je mnohotvárna a nesúrodá. Bez ohľadu na to, z akého geografického pohľadu na ňu nazeráme, napr. v rámci Európy (Výbor ministrov Rady Európy, 2017) alebo z vnútroštátneho/miestneho hľadiska (Lopez, 2017), práca s mládežou sa javí v rôznych tvaroch a formách, regulovaná či neregulovaná, dobrovoľná alebo platená a so štruktúrami riadenia organizovanými zdola nahor alebo zhora nadol. Rozmanitosť histórie, definícií a chápania postupov práce s mládežou a jej funkcie sa odráža aj v dráhach vzdelávania, ktoré sa poskytujú pracovníkom s mládežou. V niektorých častiach Európy vidíme napríklad oficiálne štruktúry vzdelávania a mechanizmy uznávania na univerzitách a školách, v ktorých sa často zohľadňujú politiky v oblasti mládeže, ktoré sú s nimi spojené, zatiaľ čo v iných regiónoch poskytujú vzdelávacie príležitosti pre pracovníkov s mládežou občianske inštitúcie a niekedy mládežnícke organizácie (Kiilakoski, 2018).

Mali by sme preto očakávať, že tvorba učebných plánov v oblasti práce s mládežou v Európe bude takisto mnohotvárna a nesúrodá. Okrem toho, ako vo svojej práci *Diversity of Practice Architectures in Europe: An Analytical Report Based on Mapping Educational Paths of Youth Workers* (Rozmanitosť praktickej architektúry v Európe: analytická správa založená na mapovaní dráh vzdelávania pracovníkov s mládežou) z roku 2018 podrobne uvádza Tomi Kiilakoski,

„európske krajiny sa značne líšia v tom, ako sa o práci s mládežou hovorí, ako sa práca s mládežou uznáva, ako sa podporuje prostredníctvom formálneho vzdelávania, ako sa pridelujú zdroje na dráhy neformálneho vzdelávania a kariéry a ako sa pracovníci s mládežou navzájom spájajú v združeníach. Tieto rôzne črty vytvárajú obraz spoločenských a inštitucionálnych podmienok, ktoré majú vplyv na vzdelávacie dráhy pracovníkov s mládežou. V niektorých krajinách existuje množstvo podporných štruktúr, ktoré veľmi pravdepodobne vedú k vzniku spoľahlivej praktickej architektúry a následne k rozmachu práce s mládežou. V niektorých krajinách chýba dokonca aj základná infraštruktúra na podporu profesionálnej práce s mládežou. Podľa toho sa líšia aj dráhy vzdelávania dostupné v rôznych častiach Európy.“

Práca s mládežou: napätia a výzvy

Skúmanie potrieb takejto rozmanitej praxe a vypracovanie návrhov a odporúčaní pre ďalší postup z hľadiska zvyšovania kvality je preto zjavnou výzvou. Na túto výzvu boli zamerané európske konferencie o práci s mládežou v Belgicku (Gent 2010, Brusel 2015) aj rôzne publikácie¹⁴ európskych inštitúcií, ktoré boli zapojené do organizovania týchto konferencií (Schild, Connolly, Labadie, Vanhee a Williamson, 2017).

Williamson (2017) poukazuje na praktický (aj keď problematický) ďalší postup v hľadaní východiska pre nové myšlienky a postupy, a to „sledovanie napätí pri práci a hre“. Práca s mládežou je skutočne prax založená na neustále sa meniacich napätiach. Pracovník s mládežou „ako uvažujúci praktik“ (Schön, 1983) musí mať trénovanú schopnosť uvážiť možnosti, zvážiť dôsledky, vyskúšať a poučiť sa z výsledkov. Pracovníci s mládežou musia byť zároveň schopní upraviť svoje vzdelávanie podľa aktuálnych potrieb a okolností.

Niektoré z týchto napätí, ako ich nazýva Williamson, sú „praktické“, napríklad dodržiavanie poriadku a štruktúry v toku pracovných činností alebo zvládnutie chaosu a spontánnosti, ktoré sú prítomné v danom okamihu.

---

¹⁴ Súbor súvisiacich publikácií je dostupný na adrese: <https://www.coe.int/en/web/youth/youth-partnership-publications>

V rámci „politických“ napätí vnímame intenzitu medzi sledovaním kontinuity a stability prostredníctvom práce s mládežou a smerovaním k zmene, transformácii a reforme. Na úrovni „ideologických/teoretických“ napätí napokon vnímame napätia medzi osobným rozvojom a spoločenskou obnovou (Williamson, 2017).

Na priesečníku všetkých týchto rôznych napätí leží koncepcia „autonómie“, ktorá predstavuje výzvu na rôznych úrovniach: ako autonómia mladých ľudí, autonómia pracovníka s mládežou, a tým aj autonómia štruktúr, ktoré poskytujú vzdelávanie a odbornú prípravu pre pracovníkov s mládežou na vykonávanie práce s mládežou. Vidíme, že napätia medzi závislosťou a samostatným riadením pôsobia na všetkých úrovniach práce s mládežou. Podstatnými sa preto stávajú základy, na ktorých sú tieto úrovne postavené.

Práca s mládežou: spoločenské fórum demokracie

Výbor ministrov uznal rozmanitosť histórie, definícií a chápania postupov práce s mládežou v Európe a vo svojom odporúčaní členským štátom Rady Európy o práci s mládežou vymedzil hlavnú funkciu práce s mládežou takto:

„Napriek rôznym tradíciám a vymedzeniam spoločne chápeme, že hlavnou funkciou práce s mládežou je motivovať a podporovať mladých ľudí, aby si v živote našli konštruktívne dráhy a aby sa ich držali, a tým prispieť k ich osobnému a sociálnemu rozvoju a k spoločnosti všeobecne“ (Výbor ministrov Rady Európy, 2017).

Rada Európskej únie vo svojich záveroch o prínose kvalitnej práce s mládežou k rozvoju, pohode a sociálnemu začleneniu mladých ľudí podobne vymedzuje prácu s mládežou takto:

„práca s mládežou je všeobecný pojem, ktorý sa vzťahuje na širokú škálu činností sociálneho, vzdelávacieho alebo politického charakteru vykonávaných mladými ľuďmi, s nimi a pre nich. Takéto činnosti stále častejšie zahŕňajú aj šport a služby pre

mladých ľudí. Práca s mládežou patrí do oblasti vzdelávania mimo školy, ako aj medzi osobitné aktivity vo voľnom čase, ktoré riadia profesionálni alebo dobrovoľní pracovníci s mládežou a vedúci mládeže.“

Ak sa pozrieme na politické dokumenty o hlavnej úlohe práce s mládežou pri budovaní mostov medzi spoločenskými systémami a každodenným životom mladých ľudí, vidíme ďalšie výzvy, ktoré sú dôležité z hľadiska vzdelávania a odbornej prípravy pracovníkov s mládežou. Novou témou diskusie nie je napríklad riziko inštrumentalizácie práce s mládežou (a tým aj pracovníka s mládežou), keďže práca s mládežou vždy zohrávala úlohu v širších sociálnych a pedagogických stratégiách (Coussée a kol., 2010). Takisto vieme, že vďaka úlohe práce s mládežou vo výchove k občianstvu (Lopez, 2017) a vďaka jej funkcii tretieho prostredia socializácie (Walle, Coussée, 2011) sa z nej stáva kľúčová spoločenská prax.

Jednou z možností, ako nazerať na prácu s mládežou, je vnímať ju ako spoločenskú prax medzi systémom a životom (Coussée a kol., 2010). Coussée uvádza, že „v mnohých postupoch práce s mládežou sa práca s mládežou úmyselne budovala (a buduje) ako prechod(-ná zóna) medzi súkromným životom a verejným systémom, pričom sa sústreďuje na individuálny rozvoj a plynulú integráciu do existujúcej spoločnosti“ (Coussée, 2010). Úlohou pracovníka s mládežou preto je, aby sa stal „majstrom“ ovládajúcim „nástroj“ na začlenenie mladých ľudí do spoločnosti, pričom týmto „nástrojom“ je prax práce s mládežou, ktorá slúži ako „zóna prechodu“.

Ak však uplatníme pohľad, podľa ktorého sa mladý človek považuje za aktívny subjekt v spoločnosti, a prácu s mládežou vymedzíme ako prax, ktorá vychádza z potrieb, otázok a túžob mladých ľudí, mladí ľudia potom už nie sú tými, ktorých „treba formovať, aby lepšie pasovali“. Prostredníctvom práce s mládežou sa zapájajú navzájom a do spoločenského sveta okolo seba a stávajú sa tými, ktorí reflektujú a definujú problémy, pripravujú spoločné opatrenia a „idú do toho“ (Coussée a kol., 2010). Ak uznáme, že

mladí ľudia nie sú „nehotovými“ členmi spoločnosti, ale členmi spoločnosti s vlastnými potrebami a cestami, bude to znamenať, že rešpektujeme aj ich dôstojnosť. Z pohľadu ľudských práv ide o základnú ľudskú potrebu: potrebu, ktorú treba rešpektovať a chrániť pre všetkých.

3.2 Vzdelávanie k ľudským právam a demokracia

Vzdelávanie k ľudským právam a demokratická spoločenská prax

V tomto dokumente nebudeme podrobnejšie hovoriť o potrebe spoločenskej diskusie v rámci demokracie. Tú považujeme za samozrejmu. Slovo „demokracia“ etymologicky pozostáva z dvoch slov: „demos“ (δημος) sú „ľudia“ a „kratos“ (κράτος) znamená moc. Demokraciu preto môžeme jednoducho považovať za „moc ľudí“ a za spôsob správy vecí verejných, ktorý sa odvíja od spoločenskej diskusie medzi ľuďmi.

Nie všetky osoby či menšinové skupiny však majú k uplatňovaniu tejto moci rovnaký prístup. Na to, aby sa pre členov našich moderných spoločností zabezpečila spravodlivosť tejto spoločenskej diskusie, treba

zabezpečiť dve zásady: samostatnosť a rovnosť. Samostatnosť má zaistiť slobodu myslenia a vyjadrovania bez toho, aby boli podriadené akejkoľvek inej moci okrem vlastnej vôle (s tým, že jednotlivec žije v spoločnosti a táto zásada má byť zaistená pre všetkých). Rovnosť má na druhej strane zaistiť, aby boli vypočuté všetky hlasy (bez ohľadu na rozdiely, ktoré medzi jednotlivcami existujú) a aby sa považovali za platné v spoločenskej diskusii o rozhodnutiach, ktoré sa týkajú ľudí v spoločnosti.

Vzdelávanie k ľudským právam nie je len morálnym, ale aj zákonným právom podľa medzinárodného práva. V článku 26 Všeobecnej deklarácie ľudských práv sa stanovuje, že každý má právo na vzdelanie a že „[v]zdelanie má smerovať k plnému rozvoju ľudskej osobnosti a k posilneniu úcty k ľudským právam a základným slobodám. Má napomáhať k vzájomnému porozumeniu, znášanlivosti a priateľstvu medzi všetkými národmi a všetkými rasovými i náboženskými skupinami, ako aj rozvoju činnosti Organizácie Spojených národov na zachovanie mieru“ (Organizácia Spojených národov, 1948). V článku 28 Dohovoru o právach dieťaťa sa okrem toho stanovuje, aby „sa disciplína na školách zabezpečovala spôsobom zlučiteľným s ľudskou dôstojnosťou dieťaťa“. V článku 29 dohovoru sa ďalej uvádza, že vzdelávanie má smerovať k rozvoju osobnosti, nadania a schopností dieťaťa, úcte k ľudským právam a základným slobodám, zodpovednému životu v slobodnej spoločnosti, porozumeniu, znášanlivosti a rovnosti a k posilňovaniu úcty k prírodnému prostrediu (Organizácia Spojených národov, 1989).

Hoci možno tvrdiť, že hodnoty, ktoré sa presadzujú vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv a v Dohovore OSN o právach dieťaťa, sú v európskych spoločnostiach do istej miery ukotvené a že tieto práva sú do istej miery aj rešpektované, musí byť jasné, že práva, ktoré sú v týchto dokumentoch uvedené, nie sú súborom absolútnych práv, ktoré sa po podpise dokumentu okamžite stanú realitou pre všetkých členov spoločnosti.

„Moc ľudí“ by zároveň mala žiadať, aby vlády zaistili a zabezpečili také

opatrenia, aby si tieto práva mohli uplatňovať všetky osoby. Takže ešte raz, vzdelávanie (v tomto konkrétnom prípade vzdelávanie k ľudským právam) začína mať širší význam než len prenos vedomostí (učenie sa o ľudských právach) – musí zahŕňať učebný plán na nadobudnutie zručností (učenie sa pre ľudské práva) a zároveň na osvojenie si súvisiacich postojov a hodnôt (učenie sa prostredníctvom ľudských práv). Ľudské práva sa tak môžu stať praxou v živej demokracii a nielen ďalšou témou v učebnom pláne. Na záver možno povedať, že tí, ktorí nepoznajú svoje práva, sú zraniteľnejší, pokiaľ ide o ich zneužívanie, a ak by na to bola možnosť, mohli by sa potom namiesto čítania si o ľudských právach radšej zasadzovať za tieto práva v kontexte formálneho či neformálneho vzdelávania.

Vzdelávanie k ľudským právam vo formálnom prostredí

Vzdelávanie k ľudským právam zahŕňa výučbu a učenie sa o ľudských právach, pre ľudské práva a prostredníctvom ľudských práv. Dôležitým výsledkom procesu výučby a učenia sa je posilnenie postavenia ľudí a ich spolupráca na budovaní demokratických a mierových spoločností.

V rámci projektu, v ktorom vznikol tento dokument, partneri z ôsmich zapojených krajín vypracovali národné správy, kde zhrnuli súčasný stav v oblasti vzdelávania k ľudským právam vo svojich príslušných prostrediach. Na základe týchto národných správ bola vypracovaná nadnárodná súhrnná správa, v ktorej boli zhrnuté údaje o súčasnom stave, kľúčových aktéroch, koncepciách a zdrojoch vzdelávania k ľudským právam, ktoré poskytli národní partneri (Lopez, 2017).

V nadnárodnej súhrnnej správe sa jasne zdôrazňuje, že hoci sú témy súvisiace s ľudskými právami súčasťou učebných plánov na rôznych úrovniach vzdelávania (v ôsmich krajinách, ktoré sa na prieskume zúčastnili), nie vždy sú explicitne prepojené s pojmom „ľudské práva“. Nemôžeme teda vyvodiť záver, že vzdelávanie k ľudským právam sa uskutočňuje prostredníctvom takých tém, akými sú migrácia, globalizácia a rozmanitosť. Uvedené témy sú zahrnuté do učebného plánu, aj keď nie sú explicitne spojené s ľudskými právami. Všetky tieto témy navzájom

súvisia a môžeme o nich premýšľať z pohľadu vzdelávania k ľudským právam.

Z nadnárodnej súhrnnej správy vyplýva aj ďalšie zistenie, že napriek prítomnosti ľudských práv vo formálnych učebných plánoch sa koncepcie a postupy viac sústreďujú na učenie sa „o ľudských právach“, ktoré je založené na rozvoji vedomostí a porozumenia¹⁵. Ak hľadáme celostný vzdelávací prístup, ukazuje sa, že „vzdelávanie pre ľudské práva“, ktoré je založené na rozvoji zručností, a „vzdelávanie prostredníctvom ľudských práv“, ktoré je založené na postojoch a hodnotách, sa uskutočňuje pomerne zriedkavo, je však obohacujúce (Lopez, 2017).

O vymedzení vzdelávania k ľudským právam a jeho prínose pre odbornú prípravu pedagógov sa diskutuje v mnohých medzinárodných organizáciách. Vzdelávanie k ľudským právam je navyše nevyhnutné pre budovanie a rozvoj demokratických spoločností. Procesy vzdelávania a učenia sa definované v rámci vzdelávania k ľudským právam zahŕňajú aj rozvoj zručností potrebných na presadzovanie a obranu ľudských práv, ako aj postojov a postupov, ktoré by mladým ľuďom pomohli v uplatňovaní ich práv a v tom, aby sa stali zodpovednými aktérmi vo svojej komunite (OSCE, 2009).

Ustanovenia o vzdelávaní k ľudským právam boli zahrnuté do mnohých medzinárodných nástrojov pre ľudské práva vrátane týchto dokumentov:

- Charta o vzdelávaní pre demokratické občianstvo a vzdelávaní o ľudských právach

---

15 Pre túto prax vo formálnom vzdelávaní existujú rôzne dôvody. Niektoré sú štrukturálne (napr.: ako sú štruktúrované a merané vzdelávacie výstupy) a niektoré vyplývajú z okolností. V Nemecku sa napríklad od roku 1976 pri výchove k občianstvu sledujú tri hlavné zásady s cieľom podnietiť výmenu medzi rôznymi didaktickými školami. Zásady dohody z Beutelsbachu sú: zákaz nátlaku na žiaka, zaobchádzanie s kontroverznými témami ako s kontroverznými a prihliadanie na osobné záujmy žiakov. Tieto zásady tvoria rámec pre obsah, ako aj pre metodiky vo výchove k občianstvu na školách.

- Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (článok 13)
- Všeobecná deklarácia ľudských práv (článok 26)¹⁶
- Dohovor o právach dieťaťa (článok 29)
- Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (článok 10)
- Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (článok 7)
- Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (článok 8)
- Viedenská deklarácia a akčný plán (1. časť, body 33 – 34 a 2. časť, body 78 – 82)
- Vyhlásenie a akčný program Svetovej konferencie proti rasizmu, rasovej diskriminácii, xenofóbii a súvisiacej neznášanlivosti, ktorá sa uskutočnila v Durbane v Južnej Afrike v roku 2001 (body 95 – 97 vyhlásenia a body 129 – 139 akčného programu) (Equitas, 2011).

Rada Európy vymedzuje vzdelávanie k ľudským právam ako vzdelávanie, odbornú prípravu, šírenie, informovanie, postupy a činnosti, ktorými sa účastníkom vzdelávania poskytujú vedomosti, zručnosti a porozumenie a formujú ich postoje a správanie tak, aby boli schopní prispievať k budovaniu a obrane všeobecnej kultúry ľudských práv v spoločnosti s ohľadom na presadzovanie a ochranu ľudských práv a základných slobôd (Rada Európy, 2010).

Cieľom svetového programu pre vzdelávanie k ľudským právam (2005 – 2019) bolo zaviesť vzdelávanie k ľudským právam do systémov primárneho

---

16 V preambule k Všeobecnej deklarácii ľudských práv sa uvádza, že „každý jednotlivec a každý orgán spoločnosti“ sa má snažiť „vyučovaním a výchovou rozšíriť úctu k týmto právam a slobodám“. V Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach sa vyhlasuje, že vláda nesmie ľuďom brániť, aby sa učili o svojich právach. OSN vymedzila vzdelávanie k ľudským právam ako neoddeliteľnú súčasť práva na vzdelanie, pričom sa čoraz viac uznáva ako ľudské právo samo osebe. Znalosť práv a slobôd sa považuje za základný nástroj na zaručenie rešpektovania práv všetkých. Vzdelávanie by preto malo zahŕňať také hodnoty akými sú mier, nediskriminácia, rovnosť, spravodlivosť, nenásilie, tolerancia a rešpektovanie ľudskej dôstojnosti (UNESCO, 2005).

a sekundárneho vzdelávania a zároveň aj ako súčasť odbornej prípravy učiteľov a pedagógov, štátnych zamestnancov, profesionálov z médií a novinárov. K vzdelávaniu k ľudským právam sa pristupuje prostredníctvom jeho vzdelávacieho procesu, pričom ide o vzdelávanie, ktorým sa budujú vedomosti, zručnosti, postoje a správanie v oblasti ľudských práv, o proces posilňovania postavenia, ktorý sa začína jednotlivcom a rozvetvuje sa ďalej, aby zahŕňal komunitu ako celok (Equitas, 2011).

Pri pohľade na literatúru o vzdelávaní k ľudským právam možno na záver povedať, že mnoho organizácií a akademikov uvádza aj zoznamy vzdelávacích cieľov. V tejto súvislosti by sme chceli odkázať na publikáciu *The Human Rights Education Handbook: Effective Practices for Learning, Action, and Change* (Príručka vzdelávania k ľudským právam: efektívne postupy pre vzdelávanie, konanie a zmenu), v ktorej sa obsah procesu vzdelávania uvádza ako „učenie sa o“ týchto témach: ľudských práv),

- dôstojnosť vlastná všetkým ľuďom a ich právo na zaobchádzanie s úctou,
- zásady ľudských práv (akými sú všeobecnosť, nedeliteľnosť a vzájomná závislosť)
- ako sa prostredníctvom ľudských práv presadzuje účasť na rozhodovaní a mierové riešenie konfliktov,
- história a ďalší rozvoj ľudských práv,
- medzinárodné právo (napr. Všeobecná deklarácia ľudských práv, Dohovor o právach dieťaťa),
- regionálne, vnútroštátne, štátne a miestne zákony, ktorými sa posilňuje medzinárodné právo v oblasti ľudských práv,
- používanie právnych predpisov v oblasti ľudských práv na ochranu ľudských práv a na vyvodenie zodpovednosti voči tým, ktorí ich porušujú,
- závažné porušovanie ľudských práv (napr. mučenie, genocída alebo násilie páchané na ženách a sociálne, hospodárske, politické, etnické a rodové sily, ktoré ich spôsobujú),

- osoby a agentúry, ktoré zodpovedajú za presadzovanie, ochranu a rešpektovanie ľudských práv (Flowersová, 2000).

Snaha vypracovať zoznam vzdelávacích tém pre formálne vzdelávanie je zjavne opäť obmedzená na učenie sa o ľudských právach¹⁷. Kľúčovou otázkou v súvislosti so vzdelávaním k ľudským právam vo formálnom vzdelávaní (v učebnom pláne na akejkoľvek úrovni) preto zostáva, ako navrhnúť a realizovať vzdelávací proces, ktorý by bol celostnejší a nezahŕňal by len rozvoj vedomostí, ale aj rozvoj zručností a zmenu postoja.

---

17 Dôvod na opatrné zaobchádzanie s otázkami výchovy k občianstvu vo formálnom prostredí spočíva v potenciálnom zneužití na indoktrináciu alebo na nacionalistické, populistické alebo totalitné účely. Nemeckí experti na výchovu k občianstvu vypracovali v roku 1976 tri zásady výchovy k občianstvu na školách, ktoré sú známe pod názvom dohoda z Beutelsbachu (Beutelsbacher Konsens). Vzdelávacie inštitúcie musia dodnes tieto zásady rešpektovať, inak nezískajú nijaké financovanie. Ide o tieto zásady (pozri aj Wikipediú):

- 1. zákaz nátlaku na žiaka: Nie je povolené nachytať žiakov nepripravených alebo neinformovaných – nijakými prostriedkami – s tým cieľom, aby sa im vštepovali požadované názory, a s cieľom zabrániť im vo „vytvorení samostatného úsudku“. Indoktrinácia je nezlučiteľná s úlohou učiteľa v demokratickej spoločnosti a so všeobecne akceptovaným cieľom dosiahnuť, aby žiaci boli schopní nezávislého úsudku (Mündigkeit);*
- 2. zaobchádzanie s kontroverznými témami ako s kontroverznými: veci, ktoré sú kontroverzné v intelektuálnych a politických záležitostiach, sa musia vyučovať ako kontroverzné aj vo vzdelávacej výučbe. Táto požiadavka je veľmi úzko prepojená s témou indoktrinácie. Musíme sa pýtať, či učitelia majú skutočne zohrávať korektívnu úlohu, a do akej miery sa prejavujú osobné názory učiteľov, ich intelektuálne a teoretické pohľady a politické stanoviská;*
- 3. prihliadanie na osobné záujmy žiakov: žiaci musia mať možnosť analyzovať politickú situáciu a posúdiť, ako ovplyvňuje ich vlastné osobné záujmy, a zároveň hľadať prostriedky a spôsoby na ovplyvňovanie politickej situácie, ktorú identifikovali, podľa svojich osobných záujmov. Týmto cieľom sa kladie silný dôraz na nadobudnutie potrebných operačných zručností, čo je zasa logickým dôsledkom prvých dvoch zásad.*

Pozri aj odporúčania stálej konferencie ministrov školstva a kultúry o presadzovaní ľudských práv v školách zo 4. decembra 1980 v znení zo 14. decembra 2000)
https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/veroeffentlichungen_beschluesse/1980/1980_12_04-Menschenrechtserziehung-englisch.pdf.

V nadnárodnej súhrnnej správe, o ktorej sme sa už zmienili, sa zdôrazňuje, že tieto rozmery učenia sa v rámci vzdelávania k ľudským právam sa rozvíjajú, najmä keď štruktúra formálneho vzdelávania spolupracuje s mimovládnyimi organizáciami v rôznych vzdelávacích prostrediach, akými sú prednášky, študijné návštevy, stáže, praxe, terénne výskumy atď. (Lopez 2017). Pre úplné vzdelávanie k ľudským právam v prostredí formálneho vzdelávania musí byť vzdelávacie prostredie rozšírené o neformálne vzdelávanie a neformálne vzdelávacie prostredia.

Vzdelávanie k ľudským právam v neformálnom prostredí

Koncom 60. a začiatkom 70. rokov 20. storočia sa do medzinárodného diskurzu v politike vzdelávania dostala téma neformálneho vzdelávania (Smith, 2001). Neformálne vzdelávanie je spojené s uznaním významu vzdelávania, učenia sa a odbornej prípravy, ktoré sa uskutočňujú mimo uznaných vzdelávacích inštitúcií (Tight, 1996). Programy neformálneho vzdelávania sú plánované a štruktúrované procesy (tak ako formálne učebné plány), líšia sa však svojimi zásadami, účelom, časovým ohraničením, obsahom, systémom poskytovania a kontrolnými mechanizmami (Smith, 2001). Neformálne a formálne vzdelávanie, spolu s informálnym učením sa, ktoré je často neplánované a neštruktúrované, sa navzájom dopĺňajú v procese celoživotného vzdelávania.

Nadnárodná súhrnná správa, o ktorej sme sa už zmienili, obsahuje aj zhrnutie otázky vzdelávania k ľudským právam v oblasti neformálneho vzdelávania (na základe ôsmich národných správ), pričom sa upozorňuje na to, že vzdelávanie k ľudským právam sa v neformálnej oblasti zjavne realizuje celostnejším spôsobom prostredníctvom školení, tvorivých dielní, seminárov atď., ktorých cieľom nie je len rozvíjanie vedomostí, ale aj rozvíjanie zručností, postojov a hodnôt (Lopez, 2017).

Z nadnárodnej súhrnnej správy vyplýva, že vzdelávanie k ľudským právam v oblasti neformálneho vzdelávania poskytujú mimovládne organizácie, ktoré sa osobitne venujú niektorej téme v oblasti ľudských práv, ako aj takzvané všeobecné mimovládne organizácie, ktoré sa nevenujú

konkrétnej téme, ale zabezpečujú organizovanie, podporu a/alebo posilňovanie postavenia pre určitú cieľovú skupinu, napríklad všeobecné mládežnícke organizácie. V správe sa zároveň uznáva, že priority týchto mimovládnych organizácií sú niekedy ovplyvnené prioritami grantových schém (Lopez, 2017).

V súvislosti s celostnejším prístupom vo vzdelávaní k ľudským právam existuje jedna vec, ktorú by dokázali lepšie zabezpečiť pedagógovia v neformálnom prostredí, a tou je bezpečné prostredie pre účastníkov vzdelávania. Nehovoríme tým, že v prostredí formálneho vzdelávania nie je možné zabezpečiť bezpečné prostredie – to by bolo obrovským zovšeobecnením a zúfalým nepochopením tohto argumentu. Jednou z kľúčových zásad neformálneho vzdelávania je dobrovoľná účasť a obsah vzdelávania je individualizovaný a založený na potrebách účastníkov

vzdelávania. Ak sa neformálne vzdelávanie realizuje dobre, obsah sa môže meniť a lepšie sa prispôbiť potrebám účastníkov vzdelávania aj počas procesu. Výsledkom všetkých týchto charakteristík je, že prístup v neformálnom prostredí je viac zameraný na účastníkov vzdelávania ako vo formálnom prostredí, a to čiastočne prispieva k zaisteniu bezpečnejšieho prostredia pre účastníkov vzdelávania, aby mohli skúšať, zdieľať, neuspieť a meniť sa. Táto povaha neformálneho vzdelávania už pokrýva niektoré zo základných štrukturálnych potrieb na to, aby sa vzdelávanie k ľudským právam realizovalo celostne: rozvoj zručností a postojov.

Literatúra o vzdelávaní k ľudským právam v neformálnom vzdelávaní je rozsiahla. Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva má napríklad rôzne publikácie súvisiace so vzdelávaním k ľudským právam v rôznych vzdelávacích štruktúrach. Európska komisia, Rada Európy a partnerstvo EÚ a Rady Európy v oblasti mládeže majú vlastné publikácie o neformálnom vzdelávaní, a najmä o vzdelávaní k ľudským právam. Rôzne organizácie pre ľudské práva na celom svete takisto majú vlastné publikácie, ktoré sú zvyčajne voľne prístupné (ďalšie informácie pozri v kapitole Odkazy).

Na tomto mieste stručne predstavíme pedagogický základ vzdelávania k ľudským právam z príručky Kompas, ktorá bola osobitne vypracovaná pre prostredie neformálneho vzdelávania s mladými ľuďmi.

Celostné vzdelávanie

Celostným vzdelávaním sa podporuje rozvoj celej osobnosti, ktorý nezahŕňa len intelektuálny rozvoj, ale zameriava sa aj na emocionálny, sociálny, fyzický, umelecký, tvorivý a duchovný potenciál. Obsah je preto širší než len učenia sa o mechanizmoch (všeobecných, európskych alebo miestnych) v oblasti ľudských práv a metóda, ktorou sa obsah skúma, by takisto mala slúžiť aj na iný, nielen intelektuálny rozvoj. Celostné vzdelávanie zároveň znamená, že vzdelávanie sa uskutočňuje v spoločenskom kontexte, ktorý zahŕňa všetky každodenné skúsenosti. Zhrňme si to ešte raz: obsah vzdelávania k ľudským právam by mal byť širší ako inštitucionálne informácie a predmetom skúmania, analýzy, reflexie a učenia sa by mali byť prípady z reálneho života.

Vzdelávanie s otvoreným koncom

Vzdelávanie s otvoreným koncom je vzdelávací prístup, v ktorom sa podnecovaním rozmanitých a komplexných odpovedí na problémy podporuje sebavyjadrenie a kritické myslenie. Tento prístup je nevyhnutný nielen v práci s mládežou, ale v každom vzdelávaní, kde sa účastníci vzdelávania pripravujú na aktívnu účasť v spoločenskej diskusii. Účastníkom vzdelávania sa predstavia rôzne prístupy a pohľady na otázky a oni sa potom majú sami rozhodnúť a zaujať vlastné postoje, pričom majú byť stále schopní zotrvať v diskusii s tými, ktorí zastávajú iný postoj alebo názor.

Objasnenie hodnôt

V rámci vzdelávania k ľudským právam by účastníci vzdelávania mali mať možnosť identifikovať, objasniť a vyjadriť svoje vlastné presvedčenia a hodnoty, aby sa mohli navzájom konfrontovať v bezpečnom prostredí, kde dialóg môže viesť aj k príležitosti na slobodnú zmenu názoru. Bezpečné prostredie by mal zaisťovať pedagóg zodpovedný za prostredie (školiteľ, učiteľ, facilitátor, pracovník s mládežou atď.), a to tak, že zabezpečí rešpektovanie názorov ostatných a rešpektovanie slobody myslenia a vyjadrovania na základe dôstojnosti každej ľudskej bytosti.

Účasť

Účasť je spojená s bezpečným a podporným prostredím, v ktorom účastníci vzdelávania môžu prevziať zodpovednosť za aktivity a procesy, do ktorých sú zapojení. Nejde preto len o účasť na už stanovenom obsahu alebo metóde, ale aj o to, že obsah a metódu určujú účastníci vzdelávania. Ak sa účastníci vzdelávania nezapájajú, zrejme na to majú dôvod. Zastavenie procesu a porozprávanie sa o dôvodoch, ktoré sú prekážkou účasti, môže byť dobrým obsahom aj pre vzdelávanie k ľudským právam – tým, že preskúmame, čo sa deje tu a teraz.

Kooperatívne učenie sa

Učenie sa spolupráci je jedným z kľúčových cieľov vzdelávania k ľudským právam. Kooperatívne učenie sa môže pomôcť aj pri presadzovaní kultúry ľudských práv. Používanie metodík kooperatívneho učenia sa je preto dôležité, aby sme podporili tento spôsob učenia sa a neočakávali, že učenie sa uskutoční len prenosom vedomostí.

Učenie sa skúsenosťou

Učenie sa prostredníctvom skúsenosti je kľúčovou metodikou vzdelávania k ľudským právam, keďže nie všetky otázky ľudských práv sa každého explicitne a priamo týkajú, alebo sa to aspoň tak môže zdať. Nemusíte napríklad priamo zažívať diskrimináciu na základe pohlavia a môžete sa domnievať, že sa to týka len tých, ktorí ňou trpia. Takýto prístup je v oblasti ľudských práv skutočne neprijateľný, keďže za ochranu vzájomných práv sme zodpovední všetci. V rámci aktivity založenej na učení sa skúsenosťou môžete zažiť diskrimináciu na základe pohlavia v bezpečnom prostredí – táto skúsenosť by však bola dostatočne silná na to, aby si ju každý účastník vzdelávania dokázal v riadnom procese reflexie po aktivite spojiť s reálnym životom (Veur a kol., 2013). Metodika učenia sa skúsenosťou je založená na práci Davida Kolba (Kolb a Fry, 1974) a má štyri hlavné fázy: skúsenosť, reflexiu, zovšeobecnenie a uplatňovanie. Základné zručnosti a hodnoty v oblasti ľudských práv, akými sú komunikácia, kritické myslenie, obhajovanie, tolerancia a úcta, sotva možno niekoho naučiť, musia sa získať prostredníctvom skúsenosti a uplatňovať v praxi (Brander a kol., 2015).

Zameranie na účastníkov vzdelávania

Vzdelávanie k ľudským právam sa začína ľuďmi. Kľúčový je preto prístup zameraný na účastníkov vzdelávania. Uviedli sme už, že vzdelávanie k ľudským právam sa uskutočňuje v spoločenskom kontexte, pričom by to mal byť kontext, v ktorom sa nachádza účastník vzdelávania. Učenie sa o ľudských právach preto je súčasťou vzdelávania k ľudským právam, je však len jednou jeho súčasťou a samo osebe nestačí. Účastník vzdelávania by mal mať možnosť dať si tému do súvislostí a mal by dostať podporu,

aby dokázal prepojiť skúmaný (alebo poskytnutý) obsah so skutočným životom „tam vonku“ prostredníctvom vlastných zážitkov. Takéto učenie sa by zrejme malo väčší transformačný účinok vo vzťahu k postojom.

Už viackrát sme uviedli, že vzdelávanie k ľudským právam zahŕňa výučbu a učenie sa o ľudských právach, pre ľudské práva a prostredníctvom ľudských práv. Učenie sa o ľudských právach, či už prebieha v rodine, v škole, na pracovisku či v práci s mládežou, prostredníctvom formálneho alebo neformálneho vzdelávania, je preto kultúrnou praxou, ktorou sa rozširuje spoločenská diskusia v živej demokracii, kde účastník vzdelávania aj pedagóg pôsobia ako aktívne činitele zmeny.

3.3 Prečo musíme pracovníkov s mládežou vzdelávať a školiť vo vzdelávaní k ľudským právam, pre vzdelávanie k ľudským právam a prostredníctvom vzdelávania k ľudským právam?

Vplyv na demokratické postupy

Prax práce s mládežou je rozmanitá a nesúrodá, slúži však ako prepojenie medzi spoločnosťou a systém všeobecne s každodenným životom mladého človeka. Ak prácu s mládežou vnímame ako spoločenské fórum živej demokracie, táto spoločenská diskusia by mala zahŕňať aj ľudské práva.

Ľudské práva sa historicky považujú za oblasť záujmu v povolaniach, ktoré sa týkajú vzťahov medzi jednotlivcom a štátom. Ide napríklad o politikov, právnikov a odbory. Práva a povinnosti vo vzťahoch medzi jednotlivcom a štátom sú určite záležitosťou ľudských práv – často hovoríme o vertikálnom rozmere ľudských práv.

Ľudské práva však majú aj ďalší rozmer – horizontálny. Ide o oblasť interakcií medzi jednotlivcami. O miesto, kde sa žije „každodenný život“: školu, park, verejnú dopravu, pracovisko, kaviareň, ulicu, susedstvo, centrum pre mládež...

Mladí ľudia majú každodennú skúsenosť s oboma týmito rozmermi. Pracovník s mládežou preto musí byť pripravený riešiť nielen vertikálny rozmer, ktorý si zväčša vyžaduje vedomosti o politikách, ktoré majú vplyv na mladých ľudí, a zručnosti, ktoré slúžia na budovanie mostov medzi týmito politikami a mladým človekom, ale musí byť pripravený zaoberať sa aj vertikálnym rozmerom ľudských práv, ktoré ovplyvňujú mladého človeka deň čo deň.

Základný vzťah medzi pracovníkom s mládežou a mladým človekom je vzťah medzi dvoma jednotlivcami (v rôznych rolách) a vzťah, ktorý je už súčasťou vertikálneho rozmeru.

Vplyv na vzťah medzi mladým človekom a pracovníkom s mládežou

Ak je pracovník s mládežou vyškolený pre prax, ktorá slúži ako slobodné a bezpečné fórum, kde sa mladí ľudia môžu angažovať, kde môžu reflektovať, diskutovať, identifikovať a konať vo vzťahu k potrebám, ktoré mladí ľudia sami určili, svet sa stáva miestom, ktoré poskytuje mladým ľuďom príležitosť na formovanie vlastnej budúcnosti (Coussée a kol., 2010).

Bez ohľadu na to, či pracovníka s mládežou poverila podporou a posilňovaním postavenia mladého človeka štátna inštitúcia alebo je tento vzťah založený na dobrovoľnosti oboch zúčastnených strán, prax práce s mládežou zohráva kľúčovú úlohu v oboch uvedených rozmeroch: vo vertikálnom aj horizontálnom rozmere ľudských práv.

V rámci vertikálneho rozmeru predstavuje pracovník s mládežou spojivo medzi systémom a mladým človekom, pričom môže ísť o jediné pevné spojivo, ktoré mladého človeka spája s ubytovaním, so zdravotnou starostlivosťou, vzdelávaním, spravodlivosťou a ďalšími oblasťami. Preto je absolútne kľúčové, aby mal pracovník s mládežou aktuálne informácie o súčasných politikách v týchto oblastiach. Pracovník s mládežou, ktorý je vyškolený vo vzdelávaní k ľudským právam, by však zároveň vedel, že tieto služby sú základnými právami dotknutého mladého človeka. Je to úplne

odlišný pohľad na funkciu tohto „spojiva“: nie je jednosmerné, nesúvisí len s poskytovaním určitých verejných služieb, ale má zároveň zabezpečiť, aby bol hlas mladého človeka vypočutý na druhej strane „mosta“.

Práca s mládežou sa tu vymedzuje ako spoločenské fórum, zároveň sa však stáva prostredím, kde mladí ľudia môžu diskutovať o tom, čo sa ich týka a čo potrebujú. Ak navyše pracovník s mládežou dokáže túto diskusiu facilitovať a zabezpečiť prostredie na učenie sa, mladí ľudia môžu plánovať a konať vo vzťahu k svojim potrebám, ktoré v tejto diskusii identifikovali.

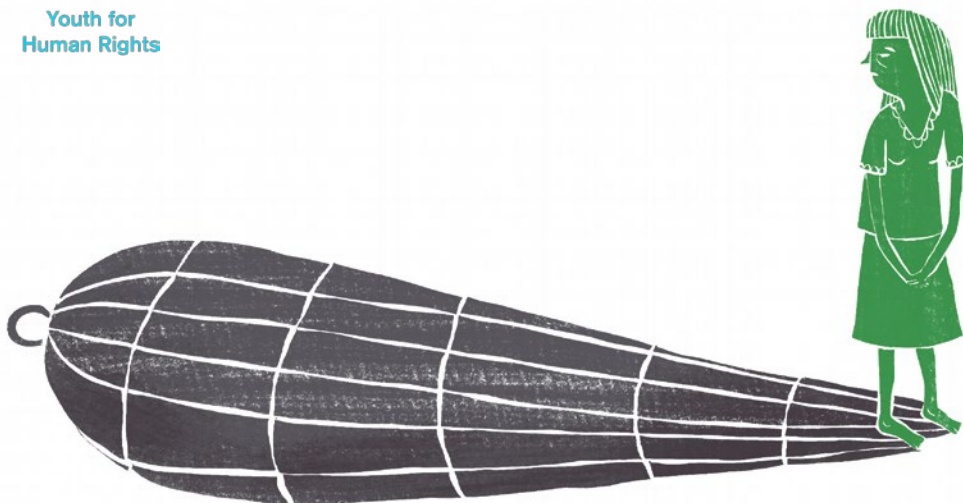
Ak pracovník s mládežou od začiatku vníma mladého človeka ako ľudskú bytosť, ktorá má rovnaké ľudské práva ako on sám a ktorá má právo na to, aby dostala prostriedky na určenie a vyjadrenie svojich potrieb a myšlienok na základe úplnej samostatnosti a rovnosti, prax práce s mládežou sa radikálne zmení. Mladí ľudia sa prostredníctvom práce s mládežou stávajú aktívnymi subjektmi v spoločnosti a posilňuje sa ich postavenie pri uplatňovaní ich práva rozhodovať za seba a prispievať k spoločnosti, v ktorej žijú.

Tento posun v prístupe prostredníctvom vzdelávania k ľudským právam by nemal vplyv len na vzťah medzi pracovníkmi s mládežou a mladými ľuďmi, ale aj na samotných pracovníkov s mládežou – boli by informovanejší a istejší vo svojej úlohe a vo svojom povolaní v súvislosti s ich príspevkom k svojej spoločnosti.

Vplyv na povolanie pracovníkov s mládežou

Faktom je, že počas štúdia práce s mládežou (či už na vysokej škole, v inštitúcii alebo organizácii) sú účastníkmi vzdelávania zväčša samotní mladí ľudia. Spoločným faktom je aj to, že všetci majú ľudské práva.

V nadnárodnej súhrnnej správe sa na základe správ z ôsmich partnerských krajín projektu *Youth for Human Rights* sumarizujú aj potreby týkajúce sa odbornej prípravy a zdrojov v oblasti vzdelávania k ľudským právam. Jedným zo zistení je, že hoci sú zdroje vo vzdelávaní k ľudským právam

celostné, musia byť viac emancipačné. S odkazom na jednu z národných správ sa v nadnárodnej správe uvádza: „celostný prístup sa vedome začína od „JA“ mám práva (emancipácia), až potom prechádza k „TY“ máš práva (empatia) a potom k „MY“ môžeme spoločne konať, ak je niekoho právo ohrozené (solidarita)“ (Lopez, 2017).

Preto je kľúčové, aby počas vzdelávania alebo odbornej prípravy o vzdelávaní k ľudským právam, pre vzdelávanie k ľudským právam a prostredníctvom vzdelávania k ľudským právam boli pracovníci s mládežou tými, ktorí sú v centre, na prvom mieste.

Keď sa učíme o „svojich“ ľudských právach, učíme sa o ľudských právach „všetkých“. Pracovníci s mládežou, ktorí absolvujú odbornú prípravu o vzdelávaní k ľudským právam, pre vzdelávanie k ľudským právam a prostredníctvom vzdelávania k ľudským právam, by získali potrebné kompetencie na formovanie sfér demokratickej diskusie, čo sú presne tie priestory, ktoré aj oni sami potrebujú ako (zväčša) mladí ľudia, rozhodne všetci ako ľudské bytosti a určite aj ako odborníci v práci s mládežou.

Práca s mládežou ako spoločenská prax je zo svojej povahy úplne ovplyvňovaná vertikálnym a horizontálnym rozmerom ľudských práv. Táto práca zahŕňa spoluprácu a interakciu s rôznymi štátnymi inštitúciami, ako aj so spoločnosťou všeobecne.

Diskusia o uznávaní práce s mládežou takisto nie je v Európe novinkou. Živo sa diskutuje nielen o politickom uznaní praxe na úrovni politiky, ale aj o spoločenskom uznaní a o tom, ako obe tieto uznania zvýšiť¹⁸. A v centre toho všetkého sa nachádza uznanie svojej vlastnej práce, jej účelu a jej vplyvu. Ak je niekto vyškolený vo vzdelávaní k ľudským právam, v očiach človeka z praxe to ovplyvňuje vnímanie jeho povolania. Vo vzdelávaní k ľudským právam s jeho hodnotami, zásadami, cieľmi a metodikami je explicitnejšie spojená prax práce s mládežou s celkovým cieľom zachovania živej demokracie, pričom sa v ňom rešpektuje dôstojnosť a samostatnosť zapojených osôb. Vzdelávaním k ľudským právam sa zvyšuje kvalita práce s mladými ľuďmi, pretože pracovníka s mládežou aj mladého človeka pripravuje na konanie na základe určitých hodnôt.

Vplyv na spoločnosť ako celok

Ani ľudské práva, ani práca s mládežou však nie sú statické: sú založené na hodnotách a normách, ktoré sa neustále vyvíjajú. Vzdelávanie k ľudským právam predstavuje výučbu kultúry ľudských práv, učenia sa kultúre ľudských práv a zároveň formovanie jej hraníc.

V práci s mládežou sú k dispozícii prostriedky a kultúra na zaistenie bezpečných priestorov pre mladých ľudí. Práca s mládežou nie je len možnosťou na to, aby mladý človek „zmenil“ sám seba, ale aj možnosťou na to, aby mládež konala v prospech spoločenskej zmeny.

Útvar Rady Európy pre mládež realizoval v roku 2018 hodnotiacu štúdiu svojich programov vzdelávania k ľudským právam určených pre mládež (Rada Európy, 2018). Štúdiá zahŕňala sekundárny výskum, ako aj prieskum medzi účastníkmi programov vzdelávania k ľudským právam určených pre mládež, kde podľa povahy programu boli účastníkmi buď pracovníci s mládežou, mladí ľudia, alebo niekedy obe tieto skupiny.

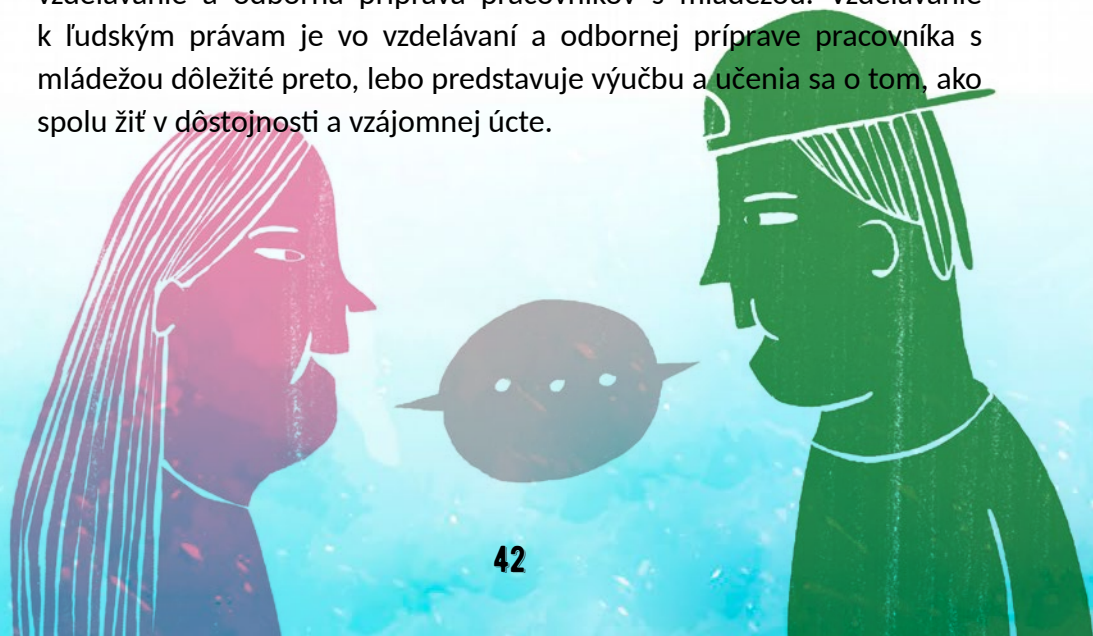
---

18 Prehľad o najnovšom vývoji v Európe pozri v dokumente Recognition of youth work and of non-formal and informal learning within youth work na adrese <https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-3335/5%20Overview%20of%20recognition%20policy%20developments%20April%202016.pdf>.

V hodnotiacej správe je pozoruhodný multiplikačný účinok činností programu: 52 % účastníkov uviedlo, že pripravili a realizovali projekt vzdelávania k ľudským právam, a 46 % účastníkov uviedlo, že sa stali aktivistami za ľudské práva. 42 % účastníkov uviedlo, že v rámci aktivít, ktoré organizovali, oslovili viac ako 200 osôb.

Aký vplyv na spoločnosť by sa dosiahol, keby sme pracovníkov s mládežou školili o vzdelávaní k ľudským právam, pre vzdelávanie k ľudským právam a prostredníctvom vzdelávania k ľudským právam? Slovo vplyv predpokladá, že na konci procesu existuje samostatný výsledok. Vo vzdelávaní k ľudským právam proces a výsledok nie sú oddelené. Proces a výsledok sú spojené – metódy a výsledky nielenže spolu súvisia, ale sú aj navzájom závislé. Okamih, keď začneme do vzdelávania a odbornej prípravy pracovníkov s mládežou zahŕňať vzdelávanie k ľudským právam v celostnom prístupe, je preto presne tým okamihom, v ktorom dosahujeme vplyv na spoločnosť.

Živá demokracia potrebuje jednotlivcov, ktorí sú otvorení diskusii nielen so svojimi jasnými spojencami, ale aj s ľuďmi, ktorí majú odlišné hodnoty a názory. Fungovanie demokratických inštitúcií by sa malo zaistiť a zlepšovať posilňovaním účasti ľudí. Potrebné je presadzovať kultúru mieru a solidarity a uplatňovať ju musia nielen ľudia, ale aj inštitúcie. Práca s mládežou je kľúčovou oblasťou, kde môžu byť mladí ľudia v tomto obraze sami sebou, a pre zabezpečenie kvality tohto priestoru je kľúčové vzdelávanie a odborná príprava pracovníkov s mládežou. Vzdelávanie k ľudským právam je vo vzdelávaní a odbornej príprave pracovníka s mládežou dôležité preto, lebo predstavuje výučbu a učenia sa o tom, ako spolu žiť v dôstojnosti a vzájomnej úcte.

4. KOMPETENCIE V OBLASTI ĽUDSKÝCH PRÁV V PRÁCI S MLÁDEŽOU

Kompetencie pracovníka s mládežou sú záujmovou témou všetkých systémov vzdelávania (napr. vysoké školy, medzinárodné a európske inštitúcie, akadémie, organizácie občianskej spoločnosti, mládežnícke združenia). Od začiatku prvej dekády 21. storočia prebieha živá diskusia o uznávaní práce s mládežou, a tým aj „povolania“ pracovníka s mládežou. Táto diskusia je komplikovaná a rozsiahla. V tejto kapitole sa budeme venovať súčasným rámcom kompetencií, ktoré vypracovali rôzne medzinárodné inštitúcie, a zdôrazníme len tie kompetencie, ktoré súvisia so vzdelávaním k ľudským právam.

4.1 Normy kvality a odborná príprava pracovníka s mládežou v Európe

V rozsiahlej literatúre vládne všeobecná zhoda, že pracovníci s mládežou musia byť dôkladne odborne pripravení a kvalifikovaní. Vo väčšine európskych krajín existuje oddelený systém vzdelávania a odbornej prípravy pracovníkov s mládežou, ktorý zahŕňa neplatených aj zamestnaných pracovníkov s mládežou (Petkovic a Zenter, 2017).

Partnerstvo EÚ a Rady Európy v oblasti mládeže uverejnilo analytickú správu o dráhach vzdelávania a kariéry pracovníkov s mládežou v Európe v roku 2018 (Kiilakoski, 2018). Správa je založená na teórii architektúr praxe, ktorú vypracoval Stephen Kemmis, a analyzujú sa v nej údaje¹⁹ zo 41 európskych krajín v troch kategóriách:

rozprávanie/kultúrno-diskurzívny rozmer: ako sa práca s mládežou uznáva, formuluje, ako sa o nej hovorí a diskutuje,

vykonávanie/štruktúralno-profesijný rozmer: ako sa podporuje vzdelávanie v oblasti práce s mládežou a ako môže byť práca s mládežou udržateľnou kariérou;

vzťahy/spoločensko-politický rozmer: ako sa práca s mládežou uznáva, podporuje a organizuje, aby mohla byť vo vzťahu s mladými ľuďmi, verejnosťou a inými profesijnými kultúrami.

Tieto tri kategórie môžeme vnímať ako predpoklady úspešnej kvalitnej práce s mládežou (Kiilakoski, 2018). Na základe výsledkov analýzy bolo 41 krajín zoskupených do štyroch kategórií podľa toho, do akej miery bola práca s mládežou rozvinutá a kvalitne vykonávaná.

---

¹⁹ Použité údaje sú založené na zisteniach zo štúdie *Mapping Educational Paths of Youth Workers (Mapovanie dráh vzdelávania pracovníkov s mládežou)*, ktorú vypracovali Cairns, O'Donovan, Sousa a Valchevová, a využíva sa v nich aj dotazník zaslaný národným spravodajcom Európskeho vzdelávacieho centra pre politiku v oblasti mládeže (EKCY) a príslušným ministerstvám, inštitúciám a orgánom uvedeným v správe. <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/knowledge-/ekcyp>

Silné architektúry praxe:

- majú legislatívne vymedzenia pojmov a majú buď opis kompetencií, alebo zabezpečovanie kvality, alebo obidva tieto systémy,
- majú verejnú podporu pre neformálne vzdelávanie a identifikovateľné dráhy kariéry,
- majú k dispozícii formálne vzdelávanie o práci s mládežou, z čoho polovicu v odbornom aj terciárnom vzdelávaní,
- majú združenia pre prácu s mládežou,
- podľa štúdie patria do tejto kategórie tieto krajiny: Belgicko (francúzska časť), Bielorusko, Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Írsko, Luxembursko, Nemecko, Slovenská republika, Spojené kráľovstvo (Anglicko) a Spojené kráľovstvo (Wales).

Silné architektúry praxe s priestorom na rozvoj:

- okrem jednej majú legislatívne vymedzenia pojmov,
- majú systém zabezpečovania kvality alebo opis kompetencií, alebo obidva tieto systémy,
- obvykle majú buď odborné, alebo vysokoškolské vzdelávania pre prácu s mládežou,
- obvykle majú verejnú podporu pre neformálne vzdelávanie a obvykle majú udržateľné dráhy kariéry,
- majú združenia pracovníkov s mládežou,
- podľa štúdie patria do tejto kategórie tieto krajiny: Belgicko (flámska časť), Belgicko (nemecky hovoriaca časť), Česká republika, Holandsko, Island, Lichtenštajnsko, Malta, Portugalsko, Rakúsko, Ruská federácia, Srbsko a Švédsko²⁰.

---

20 Švédsko je v tejto skupine krajín výnimkou, keďže nemá legislatívne vymedzenia pojmov.

Architektúry praxe, kde boli rozvinuté niektoré časti:

- obvykle majú legislatívne vymedzenia pojmov,
- v niektorých prípadoch majú opis kompetencií alebo zabezpečovanie kvality,
- obvykle ponúkajú formálne vzdelávanie pre prácu s mládežou,
- v niektorých prípadoch majú verejnú podporu pre neformálne vzdelávanie,
- obvykle neexistujú nijaké udržateľné dráhy kariéry,
- v niektorých prípadoch existujú združenia pracovníkov s mládežou,
- podľa štúdie patria do tejto kategórie tieto krajiny: Arménsko, Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Nórsko²¹, Severné Macedónsko, Slovinsko a Turecko.

Architektúry praxe, ktoré si vyžadujú rozvoj:

- tieto krajiny a regióny obvykle majú legislatívne vymedzenia pojmov,
- neexistujú nijaké opisy kompetencií ani zabezpečovanie kvality,
- v niektorých prípadoch existuje vysokoškolské vzdelávanie a v niektorých prípadoch verejná podpora pre neformálne vzdelávanie,
- neexistujú nijaké identifikovateľné dráhy kariéry. V niektorých prípadoch existujú združenia práce s mládežou,
- podľa štúdie patria do tejto kategórie tieto krajiny: Albánsko, Azerbajdžan, Bosna a Hercegovina, Cyprus, Čierna Hora, Grécko, Gruzínsko, Chorvátsko, Moldavsko (Moldavská republika), Poľsko, Rumunsko, Taliansko a Ukrajina.

Na kritériách použitých v štúdií vidieť, že modely odbornej prípravy pracovníkov s mládežou sa v rámci Európy značne líšia. V niektorých krajinách napríklad študijné programy práce s mládežou existujú v rôznych akademických učebných plánoch. V niektorých krajinách má navyše práca s mládežou dlhodobú tradíciu, pričom sa oficiálne uznáva ako povolanie,

---

²¹ Nórsko sa od všetkých krajín a regiónov v tejto skupine líši tým, že má formálne vzdelávanie, verejnú podporu pre neformálne vzdelávanie a identifikovateľné dráhy kariéry, ale v iných dimenziách získalo nula bodov.

zatiaľ čo v iných ju vykonávajú len dobrovoľníci. V niektorých sa práca s mládežou uznáva ako povolanie a v iných nie. Existujú krajiny, kde sú mládežnícke organizácie riadne štruktúrované a organizované a majú zásadnú úlohu v rozvoji politiky v oblasti mládeže, zatiaľ čo v iných krajinách sa mimovládny sektor v súčasnosti rozvíja (najmä v krajinách, ktoré prechádzali procesmi transformácie) (Lopez, 2017). Pri všetkej tejto rozmanitosti sa základná otázka návrhu odbornej prípravy pracovníkov s mládežou, ktorej cieľom je zabezpečiť kvalitnú prácu s mládežou, redukuje na úlohu a funkciu práce s mládežou.

4.2 Úloha a funkcia práce s mládežou

Útvar Rady Európy pre mládež spustil v roku 2015 aktualizovanú verziu svojho portfólia práce s mládežou (Rada Európy, 2015) založenú na pôvodnom nástroji vypracovanom v roku 2007. Portfólio slúži ako nástroj na sebahodnotenie pre jednotlivcov, tímy a organizácie, ktoré vykonávajú prácu s mládežou v Európe, a má im pomôcť pochopiť ich kompetencie a ďalej ich rozvíjať. V portfóliu sa uznáva rozmanitosť postupov v Európe, pričom úloha práce s mládežou sa vymedzuje takto:

„Prácu s mládežou spoločne chápeme ako nástroj osobného rozvoja, sociálnej integrácie a aktívneho občianstva mladých ľudí. Práca s mládežou je kľúčovým slovom pre všetky typy aktivít sociálnej, kultúrnej, vzdelávacej alebo politickej povahy vykonávaných s mladými ľuďmi, pre mladých ľudí a mladými ľuďmi. Patrí do oblasti „mimoškolského“ vzdelávania, ktoré sa najčastejšie nazýva neformálnym vzdelávaním alebo informálnym učením. Hlavným cieľom práce s mládežou je vytvoriť mladým ľuďom príležitosti na formovanie ich vlastnej budúcnosti“ (Rada Európy, 2015).

Centrum zdrojov pre školenia a spoluprácu SALTO (SALTO T&C RC, 2016) uverejnilo v rámci európskej školiacej stratégie kompetenčný model pracovníkov s mládežou pre prácu na medzinárodnej úrovni. Keďže jedným

z cieľov európskej školiacej stratégie je zlepšenie kvality systémov podpory pre činnosti mládeže a posilnenie kapacity mládežníckych organizácií, tento rámec je postavený nielen na skúsenostiach s medzinárodnou mobilitou, ale aj na potrebách a postupoch práce s mládežou na rôznych miestnych úrovniach, ktoré sú do určitej miery prepojené s medzinárodnou prácou s mládežou (implicitne alebo explicitne). Úloha a funkcia práce s mládežou sa v kompetenčnom modeli pre pracovníkov s mládežou v rámci európskej školiacej stratégie vymedzuje takto:

„Pracovníci s mládežou pracujú s mladými ľuďmi v širokom spektre neformálnych a informálnych vzdelávacích situácií, pričom sa obvykle sústreďujú na osobný a sociálny rozvoj svojich mladých zverencov prostredníctvom priamych individuálnych vzťahov a skupinových činností. Zatiaľ čo ich hlavnou úlohou môže byť funkcia školiteľa/facilitátora, pracovníci s mládežou môžu rovnako uplatňovať sociálno-vzdelávací prístup alebo prístup založený na sociálnej práci. Tieto roly a funkcie sa v mnohých prípadoch prekrývajú“ (SALTO T&C RC, 2016).

Agdur (2017) sa venuje výzvam spojeným s hľadaním spoločného základu vo vymedzeniach práce s mládežou a navrhuje vymedziť prácu s mládežou z hľadiska funkcie, ktorú má plniť pre mladých ľudí. *„Funkciou práce s mládežou je podnecovať a podporovať činnosti, ktoré prispievajú k osobnému a sociálnemu rozvoju mladých ľudí prostredníctvom neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa“ (Agdur, 2017).* Agdur zároveň zdôrazňuje, že základné zásady, ktorými by sa mali tieto „činnosti“ (uvedené v definícii) riadiť a usmerňovať, by mali byť stanovené z pohľadu úspešnej „funkcie“ práce a ako kľúčovú zásadu navrhuje „participáciu“. Vychádzajúc z tohto bodu Agdur navrhuje proces piatich krokov, ktorý sa má hodnotiť spolu s piatimi ukazovateľmi.

Ak za hlavnú zásadu v práci s mládežou prijmemo participáciu, proces piatich krokov vyzerá takto – mladí ľudia by mali byť aktívne zapojení do:

1. formulovania myšlienky/cieľa aktivity;
2. organizovania a plánovania aktivity;
3. prípravy aktivity;
4. realizácie aktivity;
5. hodnotenia aktivity.

Pokiaľ ide o ukazovatele hodnotenia, mladí ľudia by mali vnímať, že:

- aktivita je v súlade s ich záujmami,
- sú stotožnení s procesom,
- zodpovedajú za proces a jeho výsledky,
- prispievajú k procesu,
- učia sa. (Agdur, 2017)

Z tohto pohľadu by základnou kompetenciou pracovníkov s mládežou mala byť schopnosť poskytovať podnety prostredníctvom participatívnych procesov a neformálneho vzdelávania. Ďalšie kompetencie, ktoré by spolu s ňou mohli potrebovať, sa budú líšiť v čase a vzhľadom na rôzne potreby mladých ľudí a pracovníci s mládežou ich musia získavať v rámci sústavného rozvoja kompetencií. Pracovníci s mládežou by však mali byť predovšetkým koučmi a manažérmi procesov a mali by podporovať mladých ľudí v získavaní vedomostí, zručností a postojov, ktoré mladí ľudia potrebujú na realizáciu svojich aktivít, nápadov a vízií.

4.3 Rámce kompetencií pre pracovníkov s mládežou

Ako definujeme kompetenciu? V diskusii o uznávaní práce s mládežou v Európe sa často odkazuje na štúdiu, ktorú vypracovali Fennes a Otten. Štúdiá je zameraná na prepojenie medzi úlohou a funkciou práce s mládežou a jej normami kvality, a teda na kompetencie, ktoré sa vyžadujú od pracovníka s mládežou. Kompetencia sa vymedzuje ako „celkový systém predpokladov, schopností, zručností a vedomostí, ktoré sa využívajú na úspešné zvládnutie komplexných situácií a úloh“ (Fennes a Otten, 2008). V nadväznosti na túto definíciu sa kompetencia v modeli európskej školiacej stratégie vymedzuje ako „celkový systém hodnôt,

postojov a presvedčení, ako aj zručností a vedomostí, ktoré sa môžu uplatniť pri úspešnom zvládaní rozmanitých komplexných situácií a úloh. Dôležitým predpokladom na to, aby osoba mohla využívať svoje rozvinuté kompetencie, je sebavedomie, motivácia a spokojnosť“ (SALTO T&C RC, 2016).

V portfóliu Rady Európy pre prácu s mládežou sa kompetencia podobne vymedzuje ako „schopnosť robiť niečo úspešne alebo efektívne“ a ďalej sa vysvetľuje tak, že „kompetentná osoba môže uplatňovať to, čo vie, na vykonanie konkrétnej úlohy alebo na vyriešenie problému a dokáže túto schopnosť preniesť medzi rôznymi situáciami“. V portfóliu Rady Európy pre prácu s mládežou má zároveň kompetencia tri navzájom prepojené dimenzie: vedomosti, zručnosti a postoje a hodnoty (Rada Európy, 2015). Vedomosti predstavujú kognitívny rozmer, zručnosti odkazujú na praktický rozmer a postoje odkazujú na hodnotové rozmery, ktorými sa správanie často uvádza do súvislostí.

V európskej školiacej stratégii sa v kompetenčnom modeli pracovníkov s mládežou pre prácu na medzinárodnej úrovni uvádza zoznam ôsmich základných oblastí kompetencií:

1. napomáhanie individuálneho a skupinového učenia sa v obohacujúcom prostredí;
2. navrhovanie programov;
3. organizovanie a riadenie zdrojov;
4. úspešná spolupráca v tímoch;
5. zmysluplná komunikácia s ostatnými;
6. uplatňovanie interkultúrnej kompetencie;
7. vytváranie sietí a presadzovanie;
8. vypracovanie hodnotiacich postupov na posúdenie a vykonávanie náležitých zmien.

Rámeč kompetencií portfólia Rady Európy pre prácu s mládežou má trochu iný formát. Uvádza sa v ňom zoznam 31 kompetencií, ktoré sú usporiadané podľa ôsmich funkcií práce s mládežou:

1. riešenie potrieb a snáh mladých ľudí;
2. zabezpečovanie vzdelávacích príležitostí pre mladých ľudí;
3. podpora a posilňovanie postavenia mladých ľudí pri zorientovaní sa v spoločnosti, v ktorej žijú, a angažovaní sa v nej;
4. podpora mladých ľudí v aktívnom a konštruktívnom riešení interkultúrnych vzťahov;
5. aktívne vykonávanie hodnotenia na zlepšenie kvality vykonávanej práce s mládežou;
6. podpora kolektívneho učenia sa v tímoch;
7. prispievanie k rozvoju svojej organizácie a k lepšiemu fungovaniu politík/programov pre mladých ľudí;
8. tvorba, realizácia a hodnotenie projektov.

V rámci oboch modelov sa môžu ďalej skúmať vedomosti, zručnosti, postoje a zložky správania súvisiace s jednotlivými oblasťami kompetencií.

4.4 Vzdelávanie k ľudským právam v rámci súčasných kompetenčných modelov pre pracovníkov s mládežou

V tejto časti sa bližšie pozrieme na uvedené modely a preskúmame prepojenia medzi vzdelávaním k ľudským právam a kompetenciami pracovníkov s mládežou. Oba modely sa začínajú úvodom, v ktorom sa následné kompetencie uvádzajú do súvislostí. V časti venovanej súvislostiam sa opisujú aj charakteristiky práce s mládežou a význam zásad neformálneho vzdelávania v práci s mládežou.

Ľudské práva sa prezentujú ako jedna z kľúčových etických hodnôt, na ktorých sa zakladá práca s mládežou a neformálne vzdelávanie. Jednou z kľúčových kompetencií, ktoré sa uvádzajú v kompetenčnom modeli európskej školiacej stratégie pre pracovníkov s mládežou, je „uplatňovanie interkultúrnej kompetencie“. Táto kompetencia sa v uvedenom modeli vymedzuje ako:

„... schopnosť podporiť úspešnú komunikáciu a spoluprácu medzi ľuďmi z rôznych kultúrnych kontextov a zázemí. Pracovník

s mládežou musí v (medzinárodnej) školiacej činnosti a práci s mládežou riešiť postoje a prejavy správania a musí sa nimi zaoberať na pozadí tejto interkultúrnej kompetencie. Ku „kultúre“ pristupuje z pohľadu identity a chápe nejednoznačnosť, ľudské práva, vedomie seba samého, akceptáciu v protiklade k vlastným obmedzeniam a to, ako geopolitické konflikty ovplyvňujú naše chápanie týchto aspektov. Pracovník s mládežou prihliada na tieto interkultúrne rozmery vo svojej práci.“

Interkultúrna kompetencia predstavuje účelné prepojenie so vzdelávaním k ľudským právam. Ak sa podrobnejšie pozrieme na vedomosti, zručnosti, postoje a hodnoty uvedené v rámci tejto kompetencie, zistíme nielen to, že sa tu niekoľkokrát spomína vzdelávanie k ľudským práva, ale aj to, že všetky uvedené schopnosti súvisia so schopnosťami, ktoré by pracovník s mládežou potreboval na realizáciu vzdelávania k ľudským právam:

Vedomosti

- ✓ znalosť pojmov a koncepcií akceptácie nejednoznačnosti a zmeny
- ✓ znalosť mechanizmov a teórií týkajúcich sa identity (so zameraním na kultúrne kontexty)
- ✓ znalosť teórií a koncepcií mocenských vzťahov
- ✓ znalosť mechanizmov spojených so stereotypnými konštrukciami skutočnosti
- ✓ znalosť mechanizmov diskriminácie a spôsobov ich riešenia
- ✓ znalosť ľudských práv, metód vzdelávania k ľudským právam
- ✓ znalosť aspoň jedného cudzieho jazyka.

Zručnosti

- ✓ schopnosť zvládať nejednoznačnosť a zmenu
- ✓ schopnosť zvládať napätie a konflikt
- ✓ schopnosť zvyšovať informovanosť o sebe navzájom v rámci skupiny
- ✓ schopnosť pracovať s navzájom súvisiacimi rozmermi kultúry a identity
- ✓ schopnosť podnietiť kritickú reflexiu

- ✓ schopnosť zaoberať sa témami ľudských práv pomocou rôznych metód (vzdelávanie k ľudským právam)
- ✓ schopnosť rozpoznať diskrimináciu a rozumieť súvisiacim mechanizmom, aby vedel náležite reagovať
- ✓ schopnosť pojmovo uchopiť, uplatňovať, analyzovať, syntetizovať a hodnotiť informácie o skupine alebo v skupine
- ✓ schopnosť rozprávať aspoň jedným cudzím jazykom.

Postoje

- ✓ otvorenosť voči neočakávanému a voči nejednoznačnosti v skupine a vo vzdelávacom procese
- ✓ otvorenosť a ochota hľadiť na identitu, kultúru a súvisiace aspekty z rôznych perspektív
- ✓ pripravenosť konfrontovať iných a byť konfrontovaný s rešpektom a konštruktívne
- ✓ ochota podporovať jednotlivcov a skupiny a posilňovať ich postavenie
- ✓ dbanie na to, aby sa nepoužívali metódy, ktorými sa implicitne posilňujú stereotypy a mechanizmy diskriminácie
- ✓ povedomie o tom, že kultúra je dynamický a mnohostranný proces.

Správanie

- ✓ uvažuje o teóriách, koncepciách a skúsenostiach a uplatňuje ich s ohľadom na nejednoznačnosť a zmenu
- ✓ otvorene zápasí so svojou predpojatosťou, domnienkami a prejavmi správania v súvislosti so stereotypmi
- ✓ používa vhodné nástroje a metódy na podporu skupiny pri dekonštrukcii a rekonštrukcii skutočnosti (zápas so stereotypmi, predsudkami, domnienkami atď.)
- ✓ podporuje mladých ľudí, aby reflektovali vlastnú identitu a súvisiace prvky
- ✓ skúma komplexné spojenia, okrem iného medzi identitou, politikou, spoločnosťou a históriou
- ✓ identifikuje a rieši otázky moci v skupine a so skupinou
- ✓ pomáha zvyšovať informovanosť o konfliktoch, ktoré existujú v

spoločnosti, a o tom, ako súvisia s interkultúrnym dialógom

- ✓ rozpoznáva a interpretuje slová, reč tela a neverbálnu komunikáciu, spôsobom, ktorý je náležitý z hľadiska kultúry
- ✓ podporuje sebavedomie a preukazuje [rámcovanú] flexibilitu v kultúrnom a komunikačnom správaní
- ✓ je ochotný hovoriť cudzím jazykom a prekonáva zdráhavosť a zábrany
- ✓ podporuje mladých ľudí, aby uvažovali o takých otázkach ako solidarita, sociálna spravodlivosť, presadzovanie/ochrana ľudských práv, diskriminácia, dôstojnosť a rovnosť a vymieňali si o myšlienky o nich.

Ak presunieme pozornosť k portfóliu Rady Európy pre prácu s mládežou, zistíme, že schopnosti súvisiace s ochranou a presadzovaním ľudských práv a so vzdelávaním k ľudským právam sú prierezovejšie a týkajú sa všetkých funkcií a príslušných kompetencií uvedených v prípade pracovníkov s mládežou. To určite nie je prekvapením, keďže hlavným poslaním Rady Európy je ochrana ľudských práv, demokracie a právneho štátu. Radi by sme sa tu osobitne zmienili o štyroch kompetenciách, ktoré sú spojené so vzdelávaním k ľudským právam.

Kompetencia: správa sa k mladým ľuďom ako k seberovným
(v rámci 1. funkcie):

- ✓ vedomosti: etika práce s mládežou
- ✓ zručnosti: reprezentovanie vlastnej identity ako pracovníka s mládežou
- ✓ postoje a hodnoty: byť pripravený na výzvy, solidarita, záujem o názory mladých ľudí.

Kompetencia: pomáha mladým ľuďom zistiť, akú úlohu majú mať vo svojej komunite a v spoločnosti, a pomáha im prevziať za ňu zodpovednosť
(v rámci 3. funkcie):

- ✓ vedomosti: politika, spoločnosť, mocenské vzťahy, politiky týkajúce sa mladých ľudí
- ✓ zručnosti: kritické myslenie, aktívne počúvanie, politická gramotnosť.

Kompetencia: podporuje mladých ľudí pri získavaní interkultúrnych kompetencií (v rámci 4. funkcie):

- ✓ vedomosti: interkultúrna teória, ľudské práva, medzinárodné povedomie, kultúrne povedomie
- ✓ zručnosti: facilitácia, komunikácia, interkultúrne vzdelávanie, vzdelávanie k ľudským právam, reflexia
- ✓ postoje a hodnoty: empatia, znášanie nejednoznačnosti, solidarita, povedomie o sebe samom, emocionálna stabilita, citlivosť, odstup od sociálnych rolí, jasno vo vlastných hodnotách.

Kompetencia: aktívne zapája do činností práce s mládežou mladých ľudí s rôznym zázemím a rôznou identifikáciou (v rámci 4. funkcie):

- ✓ vedomosti: interkultúrna teória
- ✓ zručnosti: facilitácia, inkluzívne vzdelávanie, interkultúrne vzdelávanie
- ✓ postoje a hodnoty: povedomie o sebe samom, jasno vo vlastných hodnotách, emocionálna stabilita.

Na záver možno konštatovať, že v oboch kompetenčných modeloch sa uvádza, že na to, aby mohli pracovníci s mládežou vykonávať participatívnejšiu a inkluzívnejšiu prácu s mládežou, sú potrebné určité kompetencie, ktoré sú založené na zásadách rovnosti a antidiskriminácie, spolu s právom na slobodu prejavu a vyjadrovania.

4.5 Kritické úvahy o kompetenciách

Z vlastností ľudských práv vyplýva, že vzdelávanie k ľudským právam je dôležité pre každého. Jedným z prístupov, ktorý sa čoraz viac uplatňuje, je rozvoj založený na kompetenciách.

Aj keď rôzne krajiny a inštitúcie môžu mať vlastné rámce kompetencií, na tomto mieste by sme radi stručne uviedli, k akým dôsledkom môže viesť skutočnosť, že niekto je vybavený súborom vedomostí, zručností a postojov v oblasti vzdelávania k ľudským právam.

Podľa Rady Európy (2017) dôsledkom vzdelávania k ľudským právam je:

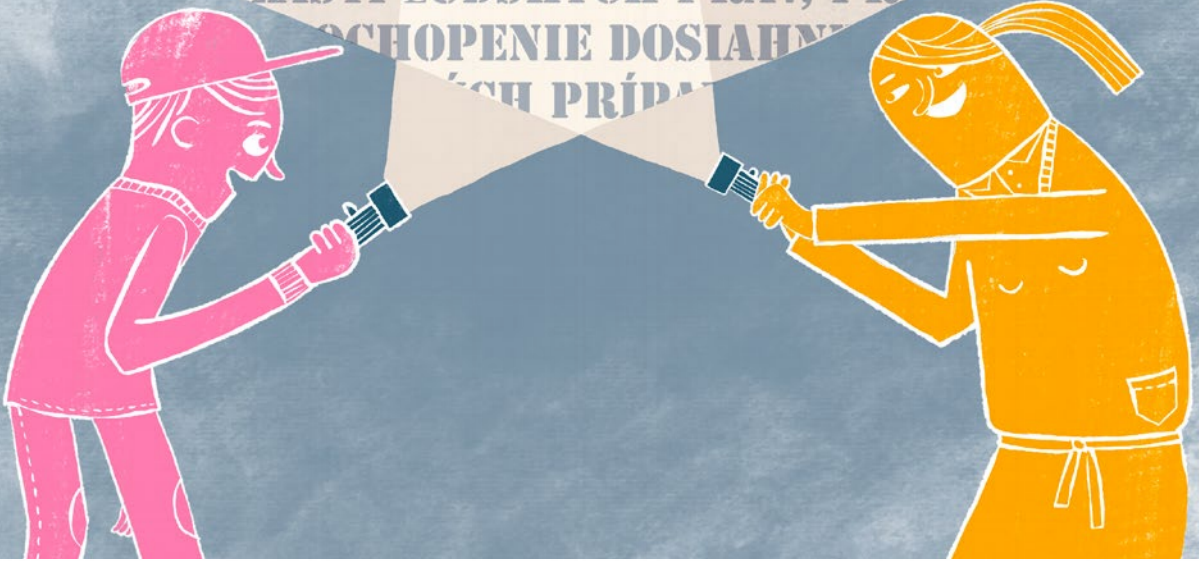
- ✓ uznanie, že všetci ľudia majú spoločnú ľudskosť a rovnakú dôstojnosť bez ohľadu na ich konkrétnu kultúrnu príslušnosť, postavenie, schopnosti alebo okolnosti,
- ✓ uznanie všeobecnej, neodňateľnej a nedeliteľnej povahy ľudských práv,
- ✓ uznanie, že ľudské práva by sa mali vždy presadzovať, rešpektovať a chrániť,
- ✓ uznanie, že základné slobody by sa mali vždy obhajovať, pokiaľ sa nimi neohrozujú alebo neporušujú ľudské práva ostatných,
- ✓ uznanie, že ľudské práva sú základom pre spoločný život rovnoprávných jedincov v spoločnosti a pre slobodu, spravodlivosť a mier vo svete.

Pri presadzovaní vzdelávania k ľudským právam odporúčame, aby ste si overili, či na miestnej alebo vnútroštátnej úrovni existujú miestne rámce kompetencií alebo normy kvality. Dúfame však, že rámce, ktoré predstavujeme a opisujeme v tejto kapitole, môžu slúžiť aj ako zdroj inšpirácie, pokiaľ takéto rámce na miestnej úrovni neexistujú, alebo ako komparatívna a kritická perspektíva budúceho rozvoja.

K ĽUDSKÝM PRÁVAM DO PRAKTICKÝCH SÚVISLOSTÍ S
OHĽADOM NA PRÁCU S MLÁDEŽOU. NA TENTO ÚČEL BOLA
KAPITOLA ROZDELENÁ DO TROCH ČASTÍ. V PRVEJ ČASTI POUŽÍVAME
ROZSAHLU LITERATÚRU NA VYMEDZENIE TROCH KATEGÓRIÍ
POSTUPOV V OBLASTI ĽUDSKÝCH PRÁV, PRIČOM DÚFAME, ŽE
LEPŠIE POJMOVÉ POCHOPENIE DOSIAHNEME PROSTREDNÍCTVOM
NÁSLEDNÝCH PRÍPADOVÝCH ŠTÚDIÍ. V DRUHEJ ČASTI
PREDSTAVUJEME PRÍKLADY PRÍPADOVÝCH ŠTÚDIÍ Z CELEJ
EURÓPY, KTORÉ UMIESTŇUJEME DO JEDNOTLIVÝCH KATEGÓRIÍ.
V ZÁVEREČNEJ ČASTI PREDSTAVUJEME JEDNU PRÍPADOVÚ
ŠTÚDIU Z KAŽDEJ KRAJINY, KTORÁ SA ZÚČASTNILA NA PROJEKTE.

5. VZDELÁVANIE K ĽUDSKÝM PRÁVAM V PRAXI: PRÍPADOVÉ ŠTÚDIE

Cieľom tejto kapitoly je uviesť koncepciu vzdelávania k ľudským právam do praktických súvislostí s ohľadom na prácu s mládežou. Na tento účel bola kapitola rozdelená do troch častí. V prvej časti používame rozsiahlu literatúru na vymedzenie troch kategórií postupov v oblasti ľudských práv, pričom dúfame, že lepšie pojmové pochopenie dosiahneme prostredníctvom následných prípadových štúdií. V druhej časti predstavujeme príklady prípadových štúdií z celej Európy, ktoré umiestňujeme do jednotlivých kategórií. V záverečnej časti predstavujeme jednu prípadovú štúdiu z každej krajiny, ktorá sa zúčastnila na projekte.

5.1 Postupy vzdelávania k ľudským právam: tri kategórie

Z mapovania, ktoré sa uskutočnilo v rámci projektu, vyplýva, že v Európe existuje množstvo projektov v oblasti vzdelávania k ľudským právam. Tie sa môžu vyskytovať vo všetkých tvaroch a formách, od malých po rozsiahle, od miestnych a národných po medzinárodné. Môžu ich viesť verejné, súkromné či dobrovoľné organizácie, ba aj samotní dobrovoľníci vrátane pracovníkov s mládežou, či dokonca mladí ľudia.

S ohľadom na projekty vzdelávania k ľudským právam, ktoré sú relevantné pre prácu s mládežou, ich možno klasifikovať do troch skupín (obrázok 2): prístupy založené na zručnostiach, kognitívne prístupy a celoškolské/inštitucionálne prístupy (Gavrielides, 2010).

Obrázok 2: Projekty vzdelávania k ľudským právam: tri skupiny (Gavrielides, 2010, s. 439).

5.2 Príklady

Vzdelávanie k ľudským právam ako štátna politika (kognitívne)

V nadväznosti na reformu povinnej školskej dochádzky na Islande a vzhľadom na dopyt verejnosti po zmene vzdelávacieho systému s dôrazom na demokraciu, kritické myslenie a morálku, bol v predškolskom vzdelávaní, v povinnej školskej dochádzke a na vyšších stredných školách na Islande zavedený nový učebný plán.

K šiestim základným pilierom učebného plánu patria demokracia a ľudské práva, rovnosť, udržateľnosť a dobré životné podmienky. Dlhodobým cieľom je presadzovanie zmeny školských postupov a výsledkov vzdelávania s cieľom posilniť demokratické hodnoty, kritické myslenie a etickú výchovu. Tento cieľ zahŕňa rozvoj kompetencií učiteľov pri práci s demokraciou ako s predmetom, aj ako s vyučovacou metódou. Rozsiahle informačné činnosti boli zamerané na poskytovateľov vzdelávania, rodičov, partnerov na trhu práce, zamestnancov škôl, miestne školské úrady, poskytovateľov vzdelávania pre učiteľov, združenia učiteľov atď. Vydaných bolo šesť brožúr na objasnenie šiestich pilierov. Inštitúcie pre vzdelávanie učiteľov vytvorili kurzy (Európska komisia, 2018, s. 97).

Vzdelávanie k ľudským právam ako prax mimovládnych organizácií (založené na zručnostiach a kognitívne)

Zdroj a krajina: Sudca Cristi Danileț – VeDemJust (Rumunsko)

Názov projektu: EDUIURIS

Názov organizácie: Hlas pre demokraciu a spravodlivosť (VeDemJust)

Webové sídlo: www.vedemjust.ro, www.educatiejuridica.ro

Účel: Poskytnúť základné právne nástroje najmä stredoškolským študentom a mladým ľuďom v podobnom veku pomocou vzdelávania k ľudským právam a verejného právneho vzdelávania.

Opis: Projekt dobrovoľne realizuje rumunská mimovládna organizácia VeDemJust, ktorú založil jeden rumunský sudca a ktorú podporuje množstvo právnikov, sudcov, mladých ľudí a pracovníkov s mládežou. V rámci projektu bola vypracovaná publikácia pre mládež o vzdelávaní k ľudským právam, právach a povinnostiach. K dispozícii je bezplatne online a prostredníctvom individuálnych kurzov a videí.

Dostupnosť: Bezplatne, najmä v Rumunsku – elektronická publikácia bola nedávno preložená do angličtiny a je prístupná na adrese www.educatiejuridica.ro.

Zdroj: IARS International Institute, 2018 – Spojené kráľovstvo/celá Európa

Názov: *Abused no More: Safeguarding Youth and Empowering Professionals* (Nie ďalšiemu zneužívaniu: Ochrana mládeže a posilnenie postavenia odborníkov)

Webové sídlo: <http://www.abusednomore.org>

Organizácia: Stowarzyszenie Interwencji Prawnej (Poľsko), KISA - Action for Equality, Support, Antiracism (Cyprus), Anziani e Non Solo (Taliansko) a Romanian U.S. Alumni Association (Rumunsko). Koordinátorom programu je organizácia IARS International Institute (Spojené kráľovstvo).

Opis: Projekt *Nie ďalšiemu zneužívaniu* je trojročný program financovaný z prostriedkov EÚ, ktorého cieľom je vytvárať, podporovať, rozvíjať a realizovať strategické partnerstvá v oblasti školiacich, vzdelávacích a informačných aktivít vedených mladými ľuďmi, ktoré umožnia lepšiu integráciu marginalizovanej mládeže, najmä z migrantských skupín, s dôrazom na rodovo motivované zneužívanie a prenasledovanie. Cieľom projektu je zlepšiť prácu s mládežou a poskytovanie služieb mladým ľuďom s dôrazom na vzdelávanie k ľudským právam zamerané na zníženie rodovo motivovaného násillia a nerovností. V rámci projektu, ktorý je

podporený z programu Erasmus+ (kľúčová akcia 2), sa vytvorili bezplatné osobne poskytované aj online akreditované kurzy pre a) mladých ľudí a b) pracovníkov s mládežou a odborníkov. Ich cieľom je zvýšenie vedomostí, zručností a dôvery oboch skupín pri využívaní ľudských práv a právne vzdelávanie verejnosti v kontexte rodovo motivovaného násillia.

Dostupnosť: Bezplatne a v celej Európe prostredníctvom online kurzov a webového sídla. Online kurzy pre mladých ľudí a odborníkov sú k dispozícii v angličtine, poľštine, taliančine, rumunčine a gréčtine na adrese http://abusednomore.org/public_html/training/. Osobné poskytované kurzy sa realizujú v Spojenom kráľovstve, v Rumunsku, na Cypre, v Poľsku a Taliansku a sú určené a) mladým ľuďom a b) pracovníkom s mládežou a iným odborníkom, ktorí pracujú s mladými ľuďmi. Dajú sa získať zaslaním e-mailu na adresu contact@iars.org.uk.

Zdroj: OBSE, 2009 – Nemecko/celá Európa

Názov postupu: Normy vzdelávania k ľudským právam na školách

Názov organizácie: Forum Menschenrechte (Pracovná skupina pre vzdelávanie k ľudským právam, Fórum pre ľudské práva)

Webové sídlo: <http://www.forum-menschenrechte.de>

Cieľová skupina: Autori učebných plánov, školitelia učiteľov a politici

Účel: Normy majú slúžiť na podporu vzdelávania k ľudským právam na školách. Predstavujú komplexný rámec pre výučbu ľudských práv na všetkých stupňoch školského vzdelávania založený na výsledkoch.

Opis: V normách sa vymedzuje, „čo a prečo“ sa majú študenti naučiť o ľudských právach na základných, stredných a odborných školách. Normy sú vzdelávacím rámcom orientovaným na výstupy, preto sa v nich nevymedzuje, „ako“ sa majú študenti učiť o ľudských právach, ani sa neurčuje, ktoré knihy alebo metódy sa majú použiť. Normy obsahujú maticu, v ktorej sa pre každý typ školy stanovuje zoznam presne vymedzených výstupov vo vzťahu k schopnosti usudzovať, schopnosti konať a schopnosti používať určité kľúčové metódy. Referenčné hodnoty

pre konkrétne kompetencie v oblasti ľudských práv sa uvádzajú pre deti a mládež v 4., 9. a 10., 12. a 13. ročníku. Normy vzdelávania k ľudským právam na školách boli vypracované v reakcii na diskusiu v rámci nemeckej politiky vzdelávania o slabých výsledkoch nemeckých študentov v programe pre medzinárodné hodnotenie žiakov (PISA), ktorý je porovnávacou štúdiou OECD. Výsledky hodnotenia PISA podnietili reformné úsilie na mnohých úrovniach nemeckej politiky vzdelávania. Jednou z najzásadnejších reforiem bola zmena riadenia systému vzdelávania prostredníctvom vstupov, akými sú učebné plány, k vymedzeniu výstupov alebo kompetenčných noriem. Vo väčšine nemeckých spolkových krajín a vo väčšine školských predmetov tvorcovia politiky vzdelávania vymedzujú súbor vedomostí, ktoré sa požadujú ku koncu určitých ročníkov, a školám sa poskytne značná miera samostatnosti pri určovaní vzdelávacích metód na splnenie týchto noriem. V roku 2004 boli vymedzené vnútroštátne normy politickej výchovy. V normách sa prihliada na diskusiu o určovaní noriem kvality a zručnosti a vedomosti spojené so vzdelávaním k ľudským právam sa odôvodňujú spôsobom porovnateľným s inými hlavnými predmetmi, akými sú matematika a jazyky. Stála konferencia ministrov školstva a kultúry krajín spolkovej republiky (KMK) na svojom zasadnutí 3. marca 2006 vyzvala na prijatie ďalších opatrení na vykonávanie Dohovoru OSN o právach dieťaťa v nemeckých školách. KMK vo svojom vyhlásení odkazovala na normy, ktoré boli uverejnené niekoľko mesiacov predtým. Normy sa využívajú aj na niektorých katedrách vysokých škôl ako rámec pri výučbe metód vzdelávania k ľudským právam pre budúcich učiteľov. Normy boli poskytnuté ministrom školstva všetkých 16 spolkových krajín v Nemecku, ktoré zodpovedajú za záležitosti vzdelávania a kultúry.

Dostupnosť: Zhrnutie obsahu a stručný výťah z noriem v angličtine je k dispozícii v prílohe ku kompendiu. Úplný dokument v nemeckom jazyku je k dispozícii v prílohe a online na adrese http://forum-menschenrechte.de/cms/upload/PDF/fmr_standards_der_menschenrechtsbildung.pdf.

Vzdelávanie k ľudským právam ako vysokoškolská prax (kognitívne)

Zdroj: Univerzita v Malmö

Názov postupu: Bakalárske štúdium v odbore ľudské práva

Názov organizácie: Univerzita v Malmö

Webové sídlo: <https://edu.mah.se/en/Program/SGMRE>

Cieľová skupina: Absolventi stredných škôl

Účel: Tento program umožňuje porozumieť koncepcii ľudských práv a získať vedomosti o tom, čo sú to ľudské práva, ako sa uplatňujú a ako rozvoj ľudských práv súvisí so zmenami vo svete. Absolventi sa môžu venovať právnym, politickým a etickým otázkam v oblasti ľudských práv. Študenti zároveň môžu pokračovať v magisterskom štúdiu.

Opis: Otázka ľudských práv je neustále aktuálna. Štúdiom ľudských práv, ich významu, histórie a vykonávania získavame príležitosť plne pochopiť aktuálne udalosti, o ktorých sa verejne diskutuje a ktoré siahajú od migrácie a práv dieťaťa po globálnu kriminalitu a trestné právo. V tomto programe skúmame úlohu ľudských práv na miestnej a medzinárodnej úrovni a ich funkciu v orgánoch verejnej správy, v organizáciách a podnikoch. Venujeme sa aj úlohe ľudských práv v demokraciách a režimoch útlaku. Tento trojročný bakalársky program poskytne absolventom dôkladné vedomosti o ľudských právach, o ich uplatňovaní a o tom,

A. právo (Akú úlohu zohrávajú ľudské práva v medzinárodnom práve? Ako sa tieto práva zmenili zo všeobecne uznávaných morálnych noriem na zákon a aké boli dôsledky tejto zmeny?);

B. politika (Ako k ľudským právam pristupujú medzinárodné spoločenstvá a vlády? Na túto otázku nazeráme zo sociologického a politického pohľadu.);

C. filozofia (Aké otázky vyplývajú z týchto práv? Kto rozhoduje o tom, ktoré práva sú najdôležitejšie, a aký význam majú ľudské práva?).

ako na ne vplýva svet, v ktorom žijeme. Ide o multidisciplinárny program, ktorý sa na ľudské práva zameriava z troch pohľadov:

Vďaka rozmanitosti programu v kombinácii s multidisciplinárnym prístupom získajú absolventi kompetencie atraktívne vo viacerých odvetviach a na sústavne rastúcom trhu práce. Budú môcť pracovať s právnymi, politickými a etickými otázkami, ako aj pokračovať v druhom stupni štúdiu. Ich budúci zamestnávateľmi môžu byť podniky v súkromnom sektore, miestne a medzinárodné organizácie a agentúry, ako aj vnútroštátne orgány a štátne organizácie. Štúdium ľudských práv je odrazovým mostíkom pre kariéru v takých organizáciách akými sú OSN, Amnesty International a Európska únia.

Dostupnosť: Nie je k dispozícii bezplatne. Ďalšie informácie môžete získať na adrese <https://edu.mah.se/en/Program/SGMRE>.

Vzdelávanie k ľudským právam ako medzisektorová prax (kognitívne)

Zdroj: Projekt *Youth Empowerment & Innovation* – YEIP (Posilňovanie postavenia mládeže a inovácie), Spojené kráľovstvo/celá EÚ

Názov organizácií: Spojené kráľovstvo: Ministerstvo vnútra, Grécko: Ministerstvo pre životné prostredie, energetiku a zmenu klímy | Koinofelis Epicheirisi Ipiresion Neapolis Sykeon (Verejnoprospešný podnik služieb v meste Neapolis Sykies), Cyprus: Mesto Engomi, Taliansko: Regione Liguria, Portugalsko: Câmara Municipal de Oliveira de Azeméis, Švédsko: Lansstyrelsen i Kalmar län, Rumunsko: Národná rada pre boj proti diskriminácii, Ministerstvo školstva, výskumu, mládeže a športu – Institutul de stinte ale educatiei, Grécko: Kentro Merimnas Oikogenieas Paidiou, Cyprus: Stredisko pre rozvoj výskumu a vývoja v oblasti vzdelávania, Taliansko: Anziani e non solo, Portugalsko: Inovamais, Švédsko: Linne Universitetet, Rumunsko: Fundatia Schottener Servicii Sociale. Projekt koordinuje organizácia IARS International Institute (Spojené kráľovstvo) v mene ministerstva vnútra Spojeného kráľovstva.

Cieľová skupina: mladí ľudia, pracovníci s mládežou, odborníci, marginalizované skupiny, tvorcovia politik

Webové sídlo: <http://yeip.org>

Účel: YEIP je trojročný projekt financovaný z programu Erasmus+, ktorého cieľom je vytvoriť rámec pozitívnej prevencie pod vedením mladých ľudí. Tento rámec bude slúžiť na riešenie a prevenciu marginalizácie a násilnej radikalizácie mladých ľudí v Európe. Projekt sa začal v marci 2017, vedú ho mladí ľudia a realizuje 18 partnerov zo siedmich krajín EÚ s cieľom vytvoriť a vyskúšať inovačné modely politickej intervencie založené na zásadách restoratívnej spravodlivosti, pozitívnej psychológie a modelu dobrých životov (*Good Lives Model – GLM*). V rámci projektu YEIP sa vytvoria nástroje (model/intervencia, súbor nástrojov, školenia YEIP PREVENT), ktoré sa overia v štyroch prostrediach (školy, vysoké školy, väzenia, online) v siedmich zúčastnených členských štátoch EÚ. Projektom YEIP sa položia základysystémovej zmeny navnútroštátnej úrovni a úrovni EÚ. Konečným cieľom projektu je prispieť k plneniu cieľa stratégie EÚ pre mládež, pokiaľ ide o predchádzanie faktorom, ktoré môžu viesť k sociálnemu vylúčeniu a radikalizácii mladých ľudí. Projekt je zároveň v súlade so stratégiou EÚ na boj proti terorizmu z roku 2005 (revidovanou v rokoch 2008 a 2014). Vplyv a uplatniteľnosť politického opatrenia YEIP založeného na modeli GLM sa bude posudzovať poloexperimentálnou metodikou, ktorej cieľom bude určiť a vyhodnotiť príčinnú súvislosť medzi našim opatrením a zmenou, ktorú má priniesť mladým ľuďom ohrozeným radikalizáciou a marginalizáciou. Po dôkladnom preskúmaní literatúry (1. fáza) a získaní názorov zainteresovaných strán v prieskume vedenom mladými ľuďmi (2. fáza) vytvoríme nástroje, ktorými sa bude vykonávať naše politické opatrenie (t. j. model/intervencia a súbor nástrojov YEIP PREVENT). Tieto nástroje sa použijú na budovanie kapacít odborníkov pracujúcich v našich vybraných prostrediach. Následne sa v ôsmich zúčastnených krajinách uskutočnia skúšky v teréne (3. fáza). Tie budú slúžiť na pilotné zavedenie a hodnotenie nástrojov, ktorými sa vykonáva naše politické opatrenie, a budeme ich sledovať prostredníctvom súboru kvalitatívnych metodík. Vplyv zmeriame porovnaním stavu pred opatrením a po ňom. Na účely triangulácie zistení sa uskutoční celoeurópsky kvantitatívny prieskum (4.

fáza). Návrh a metóda prieskumu sa vytvorí pod vedením mladých ľudí v súlade so zásadami participatívneho akčného prieskumu vedeného mladými ľuďmi. Úspech tohto projektu vedeného mladými ľuďmi bude pre európskych občanov dôkazom vedúcej úlohy a rozhodnosti inštitúcií EÚ pri odstraňovaní dôvodov, ktoré vedú k marginalizácii a radikalizácii mladých ľudí, a upevní sa ním dôvera a dôveryhodnosť.

Dostupnosť: Bezplatne – celá EÚ. Na webovom sídle projektu si môžete bezplatne stiahnuť elektronické publikácie projektu v jazykoch všetkých zúčastnených krajín (angličtina, rumunčina, taliančina, gréčtina, švédčina, portugálčina), ako aj materiál na školenia pre mladých ľudí a odborníkov.

Zdroj: Amnesty International Nórsko

Organizácia: Amnesty International

Projekt: *The Rights Education Action Programme – REAP* (Akčný program vzdelávania k právam)

Cieľová skupiny: školy, vysoké školy

Účel: Projekt REAP je desaťročná medzinárodná iniciatíva v oblasti vzdelávania ľudským právam, ktorú vedie združenie Amnesty International Nórsko. Partneri projektu REAP po posúdení potrieb na miestnej úrovni vyberú konkrétne témy v oblasti ľudských práv dôležité pre ich cieľovú skupinu a pre situáciu ľudských práv v danej krajine. Základom projektu REAP je vyškoliť „multiplikátorov“ vzdelávania k ľudským právam – osoby, ktoré vďaka svojej úlohe alebo svojmu postaveniu v spoločnosti dokážu ovplyvňovať väčšie publikum alebo väčšie skupiny ľudí. Prostredníctvom projektu REAP dosahujú partneri projektu pozitívny vplyv v oblasti ľudských práv a prispievajú k cieľu organizácie Amnesty International, ktorým je budovanie kultúry ľudských práv na celom svete. V rámci projektu REAP sa nadviazala spolupráca s odborníkmi z praxe na školách a vysokých školách s cieľom začleniť vzdelávanie k ľudským právam do učebného plánu a do činností mimo učebného plánu. Vyškolením učiteľov za multiplikátorov v rámci projektu REAP sa zo školskej triedy stalo fórum pre vzdelávanie k ľudským právam. V projekte REAP sa pracovalo aj s

poradcami, knihovníkmi, administratívnymi zamestnancami a osobami pracujúcimi v centrách vzdelávania a odbornej prípravy s cieľom zvýšiť informovanosť o tom, aký vplyv na ich prácu majú ľudské práva. V decembri 2004 podpísala Amnesty International Moldavsko partnerskú dohodu s moldavským ministerstvom školstva o vytvorení materiálov a vyškolení učiteľov v oblasti vzdelávania k ľudským právam. Amnesty International Moldavsko to považuje za najdôležitejší úspech činnosti projektu REAP v triedach. V meste Kíšiňov sa vďaka dohode o partnerstve medzi Amnesty International Moldavsko a miestnym odborom školstva realizoval väčší počet školení o vzdelávaní k ľudským právam pre učiteľov v regióne. V rámci projektu REAP sa zároveň podporuje činnosť školských klubov ľudských práv v Moldavsku a otvorilo sa päť miestnych centier mládeže na podporu aktivít mladých ľudí.

5.3 Prípadové štúdie z projektových krajín

Konkrétne prípadové štúdie zo zúčastnených krajín predstavujeme so zámerom:

- uviesť tento dokument do kontextu prostredníctvom praktických príkladov vzdelávania k ľudským právam vo formálnom vzdelávaní a v informálnom učení, ako aj v odbornej príprave pracovníkov s mládežou, učiteľov alebo sociálnych pracovníkov,
- vytvoriť referenčnú príručku pre semináre projektu zamerané na prenos na miestnej úrovni,
- inšpirovať konečné cieľové skupiny projektu úspešnými a účinnými príkladmi.

Prípadové štúdie sme vybrali na základe týchto kritérií:

- ✓ v programe (program vzdelávania/učenia sa) alebo politike sa jasne uvádza, že ich hlavným vzdelávacím prístupom je vzdelávanie k ľudským právam, a vzdelávanie k ľudským právam sa vymedzuje v súlade s medzinárodnými definíciami a prístupmi,
- ✓ profil účastníkov vzdelávania a príjemcov je riadne vymedzený,
- ✓ postup alebo politiku by mohli realizovať iné zainteresované strany v inej krajine/komunitě.

Rakúsko

Názov projektu

Rámec kompetencií pre prácu s deťmi a mládežou

Miesto a geografická pôsobnosť, harmonogram

Rámec kompetencií sa začal vytvárať v roku 2015. Prvý návrh rámca kompetencií so vzorovým opisom kompetencií bol predstavený a prerokovaný na celorakúskom sympóziu predstaviteľov práce s deťmi a mládežou a príbuzných oblastí na jar 2016.

Na konferencii odborov mládeže rakúskych spolkových krajín, ktorá sa uskutočnila na jar 2017, bol rámec kompetencií pre prácu s deťmi a mládežou vymedzený ako záväzná norma odbornej prípravy pracovníkov s mládežou v Rakúsku.

Hlavná zodpovedná organizácia a možné partnerstvá

Rakúske spolkové ministerstvo pre rodinu a mládež spolu s odborními mládeže rakúskych spolkových krajín a odborom pre prácu s mládežou autonómnej provincie Bozen/Bolzano v Južnom Tirolsku poverilo vypracovaním normy pre odbornú prípravu pracovníkov s mládežou v Rakúsku organizáciu aufZAQ.

Webové sídlo (ak existuje) alebo akýkoľvek odkaz/zdroj

www.aufzaq.at/english

Opis:

Súčasný rámec kompetencií pre prácu s deťmi a mládežou ukazuje, ako má vyzeráť kompetentná činnosť v oblasti práce s deťmi a mládežou. Vzťahuje sa na otvorenú prácu s mládežou aj na prácu s deťmi a mládežou v mládežníckych organizáciách. Rámec kompetencií slúži ako nástroj na prenos kvalifikácií v oblasti práce s deťmi a mládežou do rakúskeho národného kvalifikačného rámca (NKR). V národnom kvalifikačnom rámci sa kvalifikácie zverejnia a prostredníctvom európskeho kvalifikačného

rámca sú porovnateľné v rámci celej Európy. Rámec kompetencií je najmä súčasťou osvedčovania, ktoré vykonáva organizácia aufZAQ. Tá osvedčuje kvalitu vzdelávania a odbornej prípravy osôb pôsobiacich v oblasti práce s mládežou.

Vytvorenie a vykonávanie rámca kompetencií a činnosť kancelárie organizácie aufZAQ iniciovalo a financuje rakúske spolkové kancelárstvo spolu s odbormi mládeže rakúskych spolkových krajín a odborom pre prácu s mládežou autonómnej provincie Bozen/Bolzano v Južnom Tirolsku.

V rámci kompetencií sa výslovne uvádza, že je v súlade s Deklaráciou ľudských práv a s ekologickým, sociálnym a ekonomicky udržateľným rozvojom. S deťmi a mladými ľuďmi sa má zaobchádzať s rešpektom a uznaním. Niektoré z opísaných kompetencií pracovníkov s mládežou, napríklad „umožnenie participácie a presadzovanie záujmov detí a mládeže“, súvisia so vzdelávaním, k ľudským právam. Ako základná koncepcia a zásada práce s mládežou sa uvádza rozmanitosť, spolu s rovnosťou, prierezovým prístupom a participáciou.

Učebné plány viacerých kurzov vzdelávania a odbornej prípravy sa v súčasnosti vypracúvajú (prepracúvajú) tak, aby boli v súlade s rámcom kompetencií.

Dostupnosť (bezplatne/online/osobne/jazyky)

Rámec kompetencií je dostupný online v nemčine na adrese: www.kompetenzrahmen.at.

Základné informácie sú k dispozícii online v angličtine na adrese: www.aufzaq.at/english.

Belgicko

Názov projektu

Vzdelávanie k ľudským právam je takisto súčasťou života našich školiteľov
– budovanie komunity praxe v skupine školiteľov

Časová os bude vypracovaná

Hlavná zodpovedná organizácia a možné partnerstvá

Projekt v skupine školiteľov Tumult vypracovaný v nadväznosti na program Rady Európy *ToTHRE*.

Webové sídlo (ak existuje) alebo akýkoľvek odkaz/zdroj

www.tumult.be

Opis:

Cieľom je vybudovať v rámci skupiny školiteľov komunitu praxe so zameraním na vzdelávanie k ľudským právam, vytvoriť povedomie o všadeprítomnosti vzdelávania k ľudským právam a podporiť školiteľov, aby aktívne reflektovali svoju prácu školiteľa v súvislosti so vzdelávaním k ľudským právam z pohľadu týchto aspektov:

- kontrola návrhu modulu
- prepojenie obsahu s právami
- dodržiavanie zásad vzdelávania k ľudským právam v návrhu modulu
- rozšírenie návrhu modulu o aktivity z Kompasu
- začlenenie ďalšieho bloku do návrhu modulu: reflexia o ľudských právach pred školením, počas neho a po ňom
- diskusia so skupinou školiteľov o vzdelávaní k ľudským právam a o prístupe založenom na právach a založenie komunity praxe.

Tento projekt je stále vo fáze vývoja, preto zatiaľ neexistuje nijaké posúdenie vplyvu. **Dostupnosť (bezplatne/online/osobne/jazyky)**

Vzdelávanie k ľudským právam bude začlenené do návrhov modulov, ktoré školitelia používajú na seminároch a školeniach, ktoré vedú osobne. Tieto návrhy sú napísané v holandčine a nie sú dostupné online.

Chorvátsko

Názov projektu

Aktívni študenti – užitoční občania – spravodlivá spoločnosť: Partnerstvo na vytvorenie programu komunitného vzdelávania pre rozvíjanie kompetencií študentov a ich prínosu pre komunitu

Miesto a geografická pôsobnosť, harmonogram

Projekt sa geograficky zameriava na Chorvátsko, kde sa budú vykonávať všetky aktivity. Rôzne aspekty projektu sa realizujú v štyroch konkrétnych župách, a to v meste Záhreb a v Istrijskej, Bjelovarsko-bilogorskej a Medzimurskej župe. Časová rámeč projektu zahŕňa obdobie od marca 2018 do marca 2020.

Hlavná zodpovedná organizácia a možné partnerstvá

Združenie GONG (hlavná organizácia), Fakulta politológie Záhrebskej univerzity, Združenie chorvátskych novinárov

Webové sídlo (ak existuje) alebo akýkoľvek odkaz/zdroj

<http://gong.hr/hr/aktivni-gradani/pocela-provedba-projekta-drustvenokorisnog-ucenja/> (v chorvátčine)

Opis:

Cieľom tohto projektu je posilniť postavenie piatich hlavných cieľových skupín, a to študentov vysokých škôl, pracovníkov organizácií občianskej spoločnosti, dobrovoľníkov, vysokoškolských učiteľov a miestnych organizácií občianskej spoločnosti. Vypracovaný bol súbor aktivít zameraných na posilnenie kompetencií každej z uvedených skupín v oblasti vzdelávania k ľudským právam a na primerané využívanie kombinácie

teórie a praxe pri riešení spoločenských otázok súčasného Chorvátska. Vzdelávanie ľudským právam sa realizuje prostredníctvom pedagogického prístupu komunitného vzdelávania (vzdelávanie prostredníctvom služby). Tento prístupu je založený na spojení vzdelávacích cieľov so službou v komunite, aby sa zabezpečila pragmatická progresívna vzdelávacia skúsenosť pri súbežnom plnení potrieb spoločnosti. Hlavná cieľová skupina (študenti vysokých škôl) tak prostredníctvom projektu nadobudne praktické vedomosti a získa skúsenosti so zapojením do komunity, pričom využije teoretické a metodické znalosti zo svojho štúdia. Zámerom projektu je začleniť propozície komunitného vzdelávania do troch učebných plánov fakulty politológie, kde sa také témy ako ľudské práva v komunite, mediálna gramotnosť, politická kompetentnosť, právo na prístup k informáciám, politická účasť na rozvoji komunity atď. budú využívať na pomoc pri riešení existujúcich problémov v rôznych komunitách. Inými slovami, vysokoškolskí študenti sa počas štúdia naučia, ako reagovať na aktuálne spoločenské otázky, a budú tieto riešenia zavádzať priamo vo svojich miestnych komunitách. Spojením skúseností pracovníkov občianskej spoločnosti, miestnych organizácií občianskej spoločnosti a teoretických a metodických vedomostí vysokoškolských učiteľov projekt ponúka vysokoškolským študentom množstvo kompetencií na posilnenie ich občianskej angažovanosti a na podporu rozvoja takzvaných „naozaj užitočných vedomostí“. Intenzívnou komunikáciou medzi zainteresovanými stranami sa navyše zaistí rozvoj kompetencií všetkých zapojených aktérov a posilnenie kvality vysokoškolského vzdelávania v odbore politológie a žurnalistiky.

Tento projekt podnietila predchádzajúca úspešná spolupráca medzi fakultou politológie a združením GONG na rôznych projektoch a výsledky rôznych výskumov, kde boli zistené nedostatočné praktické vedomosti študentov.

Projekt je financovaný z Európskeho sociálneho fondu a spolufinancuje ho kancelária pre spoluprácu mimovládnych organizácií Chorvátskej republiky.

Estónsko

Názov projektu

Ľudské práva a práva detí

Miesto a geografická pôsobnosť, harmonogram

Fakulta v Narve, Univerzita v Tartu

Hlavná zodpovedná organizácia a možné partnerstvá

Vedúci programu práca s mládežou

Lektorát spoločenských vied, fakulta v Narve, Univerzita v Tartu

Webové sídlo (ak existuje) alebo akýkoľvek odkaz/zdroj

Opis kurzu v estónskom a anglickom jazyku (paralelne): https://www.is.ut.ee/rwervlet?oa_ainekava_info.rdf+1341309+HTML+0+text/html

Prostredie elektronického vzdelávania: <https://moodle.ut.ee/enrol/index.php?id=1651>

Opis: Celkom 17 študentov bakalárskeho štúdia v odbore práca s mládežou (povinný všeobecný kurz základného modulu študijného programu bakalárskeho štúdia v odbore práca s mládežou (3 EAP)). Kurz sa opakuje každé dva – tri roky.

Cieľom kurzu je predstaviť budúcim pracovníkom s mládežou ľudské práva a práva detí; študenti pracujú s hlavnými právnymi aktmi v oblasti ľudských práv (Deklarácia OSN o ľudských právach, Dohovor OSN o právach dieťaťa); študenti sa pripravujú na to, ako pracovať s úlohou ľudských práv a práv dieťaťa v oblasti práce s deťmi a mládežou. V práci s mládežou sa v praxi viac zdôrazňuje otázka identifikácie (zákonných) práv a ich uvádzania do praxe. V kurze sa využívajú niektoré metódy z príručky Kompas, metódy spojené s umením (napríklad hľadanie rozdielov na fotografiách) a analýza prípadových štúdií spojených s porušovaním práv dieťaťa.

Učebné plány sú prepracované tak, aby boli viac založené na hodnotách a na súčasnom chápaní teórií vzdelávania, kde študent sám riadi svoj proces učenia sa. Téma ľudských práv sa opakovane objavuje v rôznych kurzoch. V oblasti mládeže sú dôležité také témy ako tolerancia, nediskriminácia, začlenenie mladých ľudí a rozvoj mládeže.

V portfóliu a v záverečných skúškach študentov v odbore práca s mládežou sa vysvetľuje otázka, z čoho vychádza práca s mládežou, aký je jej základ. Pre budúceho pracovníka s mládežou je dôležité, aby uznal svoje profesijné a osobné hodnoty a aby bol schopný ich reflektovať.

Dostupnosť (bezplatne/online/osobne/jazyky)

Online/osobne/estónčina

Nemecko

Názov projektu

Študijný program druhého stupňa (Master of Arts) Sociálna práca ako povolanie ľudských práv

Miesto a geografická pôsobnosť, harmonogram

Berlín, Nemecko – program denného štúdia, štyri semestre – 120 kreditov systému ECTS – začína sa v každom zimnom semestri

Hlavná zodpovedná organizácia a možné partnerstvá

Vysoká škola aplikovaných vied Alice Salomonovej v Berlíne; partnerské vysoké školy sa nachádzajú vo Švédsku, v Škótsku a v Slovinsku. Vďaka spolupráci s inými vysokými školami pochádzajú prednášajúci v študijnom programe sociálna práca ako povolanie ľudských práv (MA-SWHR) zo širokého spektra národností a kultúrnych prostredí a zastupujú rozmanité profesijné oblasti a odborné tradície.

Webové sídlo alebo akýkoľvek odkaz/zdroj

<https://www.ash-berlin.eu/studium/studiengaenge/master-social-work-as-a-human-rights-profession/profile/>

Opis:

Štúdium môže byť zaujímavé najmä pre osoby, ktoré pracujú v oblasti sociálnej práce alebo v oblasti spojenej s ľudskými právami, alebo pre osoby, ktoré prejavia o tieto oblasti akademický záujem.

Rozmanitosť študentov: 75 študentov v prvých štyroch skupinách (žiadosti sa podávajú každý rok) pochádzalo z Afriky (Egypt, Etiópia, Gambia, Južný Sudán, Kamerun, Namíbia, Nigéria, Somálsko, Uganda, Zimbabwe), Ameriky (Ekvádor, Honduras, Kanada, USA, Venezuela), Ázie (Bangladéš, Filipíny, Hong Kong, India, Južná Kórea, Nepál, Pakistan, Singapur), Európy (Francúzsko, Holandsko, Lotyšsko, Nemecko, Nórsko, Rakúsko, Rumunsko, Srbsko, Švajčiarsko, Švédsko, Taliansko, Turecko, Veľká Británia) a Blízkeho Východu (Izrael, Jordánsko, Palestínske územia, Sýria). Pri priemernom počte 25 medzinárodných študentov vzniká v programe MA-SWHR multikultúrne vzdelávacie prostredie, kde sú študenti priamo konfrontovaní so skúsenosťou rozmanitosti.

V globalizovanom svete sa sociálne problémy stávajú nadnárodnou otázkou a spolu s tým sa zvyšuje význam ľudských práv ako silného nástroja v oblasti sociálnej práce. V programe MA-SWHR účastníci získavajú, rozvíjajú a zlepšujú všeobecné profesijné povedomie o sebe samom a zároveň si osvoja vedecky podloženú teóriu konania a intervencie, ako aj spoľahlivé a principiálne povedomie o profesijnom etickom kódexe, a to všetko vo vzťahu k sociálnej práci ako disciplíne a povolaniu. So sociálnou prácou a ľudskými právami sa často stretávame, keď pracujeme so zraniteľnými skupinami, akými sú deti či migranti, alebo keď pracujeme s otázkami súvisiacimi s právom na zdravie alebo so sociálnymi problémami ako chudoba, sociálne vylúčenie či diskriminácia na základe pohlavia a/alebo rasy človeka.

Program MA-SWHR je orientovaný na výskum a čiastočne založený na využívaní internetu, pričom sa v ňom oblasť sociálnej práce spája s otázkami ľudských práv. Hlavným cieľom programu MA-SWHR je preniesť často veľmi abstraktný a apelatívny diskurz o ľudských právach do teórie a praxe sociálnej práce. Tento cieľ je pevne prepojený s rozvíjaním všeobecného profesijného povedomia o sebe samom na základe trojakého mandátu sociálnej práce (adresáti, spoločnosť/poskytovatelia, povolanie).

O potrebe medzinárodného programu druhého stupňa v odbore sociálna práca ako povolanie ľudských práv sa často hovorilo na zasadnutiach Medzinárodného združenia škôl sociálnej práce (IASSW) a na konferencii európskej siete pre sociálnu prácu (ENSACT). Táto myšlienka nadobudla konkrétnejšiu podobu na prípravnej konferencii konferencie siete ENSACT o otázke ľudských práv a sociálnej práce, ktorá sa uskutočnila v apríli 2011 v Bruseli. Účastníci mali veľký záujem o vypracovanie medzinárodného programu na tému sociálnej práce a ľudských práv. Na stretnutí, ktoré sa uskutočnilo na Vysokej škole aplikovaných vied Alice Salomonovej, a štyroch ďalších stretnutiach, ktoré sa uskutočnili v Berlíne v rokoch 2011 a 2012, sa ustálila konečná skupina spolupracujúcich vysokých škôl, ktorá teraz pozostáva z týchto inštitúcií: Vysoká škola aplikovaných vied Alice Salomonovej v Berlíne, Vysoká škola aplikovaných vied v Coburgu, Katedra zdravia a sociálneho zabezpečenia Univerzity v Malmö, Katedra sociálnej práce Univerzity v Göteborgu, Fakulta sociálnej práce Univerzity v Lubľane, Fakulta aplikovaných sociálnych vied Univerzity v Strathclyde. Program MA-SWHR je financovaný z verejných zdrojov, študenti však musia platiť školné a zápisné (podrobnejšie informácie pozri ďalej). Zameranie programu MA-SWHR vyhovuje požiadavkám trhu práce. Absolventi pracujú v sociálnych službách, na voľnej nohe, v medzinárodných vládnych, mimovládnych a súkromných organizáciách, najmä vo funkciách kľúčových na dosiahnutie spoločenskej zmeny. Žiadatelia, ktorí chcú pracovať ako sociálni pracovníci v Nemecku, musia splniť požiadavky štátneho uznania senátom mesta Berlín. Ďalšie informácie o dôkazoch vplyvu nie sú k dispozícii.

Dostupnosť (bezplatne/online/osobne/jazyky)

Náklady: keďže ide o nenadväzujúci program, študenti odborného programu druhého stupňa musia platiť školné a zápisné. Tieto poplatky majú neziskový charakter a vyberajú sa na pokrytie prezenčnej výučby, ako aj samostatného a online štúdia. Pri zápise sa uhrádza poplatok 300 EUR. Školné v prvom až treťom semestri je 2 640 EUR za každý semester. Náklady na štvrtý semester (projekt v oblasti ľudských práv a diplomová práca druhého stupňa) predstavujú 500 EUR. Ak sa však diplomová práca preloží do piateho semestra, za tento posledný semester sa uhrádza doplatok 300 EUR. Využitím ďalších možností, napríklad kúpou študentských lístkov na verejnú dopravu, môžu vzniknúť ďalšie náklady, ktoré v súčasnosti predstavujú 190 EUR na semester.

Štipendium: vysoká škola aplikovaných vied nemôže poskytovať štipendiá. K dispozícii je však rozsiahly zoznam inštitúcií, kde môžu študenti o štipendium požiadať.

Program je založený na hybridnom vzdelávaní, v ktorom sa spája prezenčná výučba (v blokoch) s modulmi zmiešaného vzdelávania prostredníctvom internetu a hĺbkovým dôrazom na výskum. Ide o program denného štúdia. Moduly sú usporiadané do blokov, pretože z Berlína a z Nemecka pochádza len časť vyučujúcich. Od študentov sa v obvykle vyžaduje účasť na prednáškach a seminároch, ako aj čas strávený samostatným štúdiom a prípravou ústnych a písomných zadaní.

Vyučovacím jazykom kurzov je ANGLIČTINA. V ponuke je doplňujúci program s rovnakým názvom v NEMČINE. Obsah týchto dvoch programov sa do určitej miery prekrýva. Ich štruktúra je však celkom odlišná.

Lotyšsko

Názov projektu

Prístup mladých ľudí k sociálnym právam prostredníctvom vzdelávania k ľudským právam

Miesto a geografická pôsobnosť, harmonogram

máj 2017 – február 2018: Lotyšsko, Litva, Estónsko, Arménsko, Moldavsko, Gruzínsko, Ukrajina, Bielorusko, Ruská federácia.

4. – 14. august 2017 – medzinárodné školenie, Lotyšsko; neuplatňuje sa

Hlavná zodpovedná organizácia a možné partnerstvá Hlavný partner:

Medzinárodná sieť Účasť pre všetkých (biedriba “Līdzdalības platforma”)

- pracovali alebo chceli pracovať so skupinami mladých ľudí so zmiešanými schopnosťami v oblasti zlepšovania prístupu mladých ľudí k sociálnym právam,
- mali záujem o rozvoj kapacity svojej organizácie v súvislosti so vzdelávaním k ľudským právam s cieľom zlepšiť prístup všetkých mladých ľudí k sociálnym právam a začleniť mladých ľudí so zdravotným postihnutím.

Partneri:

Mimovládna organizácia Centrum vzdelávania mládeže Fialta (Bielorusko)

Medzinárodné charitatívne partnerstvo pre každé dieťa (Ukrajina)

Centrum mládeže Mordvianskej republiky (Ruská federácia)

Sihtasutus Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskus (Estónsko)

Združenie mladých ľudí so zdravotným postihnutím VIVERE (Moldavsko)

Inštitút pre demokratické zmeny (Gruzínsko)

Mimovládna organizácia Centrum zdravia Skarp (Arménsko)

Klaipėdos paslaugu ir verslo mokykla (Litva) Eesti Puuetega Naiste

Ühenduste Liit (Estónsko) **Webové sídlo (ak existuje) alebo akýkoľvek**

odkaz/zdroj

<https://accesshre.blogspot.com> (v ruštine)

Opis:

Projekt *Prístup mladých ľudí k sociálnym právam prostredníctvom vzdelávania k ľudským právam* bol zameraný na profesijný rozvoj pracovníkov s mládežou, mládežníckych vedúcich a predstaviteľov mimovládnych organizácií v oblasti vzdelávania k ľudským právam s cieľom zlepšiť prístup mladých ľudí so zdravotným postihnutím a bez zdravotného postihnutia k sociálnym právam.

Projekt bol reakciou na nedostatok vedomostí a odborných znalostí pracovníkov s mládežou, pokiaľ ide o vzdelávanie k ľudským právam v každodennej praxi práce s mladými ľuďmi, a na nedostatočné odborné znalosti pri jeho využívaní ako nástroja na zlepšenie prístupu k sociálnym právam pre všetkých mladých ľudí. Zámerom projektu bolo rozvíjať kapacitu organizácií v oblasti inkluzívnej práce s mládežou a práce s mládežou založenej na ľudských právach a prispieť k zvýšeniu účasti mladých ľudí so zdravotným postihnutím a bez zdravotného postihnutia. Hlavnou aktivitou bolo školenie. V Lotyšsku sa na ňom zišlo 24 pracovníkov s mládežou, mládežníckych vedúcich a predstaviteľov mimovládnych organizácií, ktorí:

Hlavným vzdelávacím prístupom na školení bolo vzdelávanie k ľudským právam, ktoré sa používalo spolu s neformálnym a interkultúrnym vzdelávaním.

Projekt prispel k rozvoju kompetencií pracovníkov s mládežou a účastníci a zastúpené organizácie získali zručnosti a nástroje, ktoré im umožnia začleniť prístup založený na vzdelávaní k ľudským právam do praxe miestnej a medzinárodnej práce s mládežou v miestach pôsobnosti jednotlivých účastníkov. Prostredníctvom projektu sa zvýšila kvalita práce s mládežou ako taká, zlepšilo sa začlenenie demokratickej zložky a zložky ľudských práv do postupov práce s mládežou v partnerských krajinách a projekt prispel k lepšiemu začleneniu a zvýšeniu účasti mladých ľudí so zdravotným postihnutím a bez zdravotného postihnutia.

Z dlhodobého hľadiska pomáha projekt pri oslovení mladých ľudí, ktorých je obvykle ťažké dosiahnuť a aktivizovať, a zlepšuje kvalitu života mladých

ľudí. Projekt bol podporený z programu Erasmus +: Mládež v akcii.

Dostupnosť (bezplatne/online/osobne/jazyky)

Ďalšie informácie o projekte, jeho priebehu, odkazy na album fotografií, užitočné odkazy pre pracovníkov s mládežou a na následné aktivity, ktoré realizovali účastníci, sú dostupné v ruskom jazyku na blogu: <http://accesshre.blogspot.com>.

Slovenská republika

Názov projektu

Online živá knižnica: počúvaj – reflektuj – meň

Miesto a geografická pôsobnosť, harmonogram

Slovenská republika, Česká republika, online, v rokoch 2016 – 2017

Hlavná zodpovedná organizácia a možné partnerstvá

Hlavný partner:

EDUMA – od emócií k vzdelávaniu Partner:

GLAFKA, s.r.o

Webové sídlo (ak existuje) alebo akýkoľvek odkaz/zdroj

www.onlinezivakniznica.sk

www.eduma.sk

Opis:

Online živá knižnica je vzdelávací portál, ktorý slúži na vzdelávanie žiakov a študentov škôl a univerzít pomocou krátkych autentických videopříbehov mladých ľudí, ktorí sa v spoločnosti stretávajú s rôznymi prekážkami. Na portáli sa nachádza 80 videí na rôzne témy, napr. ľudia so zdravotným postihnutím, adopcia, ľudia a náboženstvá, život s chorobou a mnohé ďalšie.

Videopříběhy sa môžu využiť na posilnenie postavenia tých, ktorí sa v živote stretávajú s podobnými prekážkami, ako aj na zvyšovanie porozumenia u tých, ktorí nemajú priamu skúsenosť s diskrimináciou. Organizácia EDUMA sa špecializuje na zavádzanie metodiky živej pamäte do praxe formálneho a neformálneho vzdelávania. Projekt sa prirodzene vyvinul ako ďalší krok vo zvyšovaní informovanosti o metóde storytellingu (rozprávanie príbehov) ako užitočnom nástroji pre učiteľov, školiteľov a iných pedagógov.

Tu je niekoľko dôkazov vplyvu:

- portál Onlinezivakniznica.sk získal ocenenie Generácia 3.0 nadácie Pontis v oblasti inovačných zmien vzdelávacieho systému,
- už 160 učiteľov na Slovensku si vyskúšalo, ako učiť pomocou príbehov (bezplatný a platený prístup),
- online živú knižnicu využíva 15 škôl a 4 vysoké školy (platený prístup),
- portál uznávajú verejné a mimovládne zainteresované strany v sektore vzdelávania na Slovensku.

Dostupnosť (bezplatne/online/osobne/jazyky)

Na zabezpečenie udržateľnosti online portálu sú teraz video zdroje k dispozícii za predplatné (po 30 dňoch bezplatného skúšobného prístupu). Používatelia sa môžu prihlásiť ako jednotlivci (učitelia, školitelia) alebo ako organizácia. Vybrané videopříběhy sú preložené do posunkového, českého, anglického a arabského jazyka.

1. Príloha I: Vzdelávanie k ľudským právam – jestvujúce vymedzenia pojmu

Organizácia Spojených národov

Vzdelávanie k ľudským právam je neoddeliteľnou súčasťou práva na vzdelanie, pričom sa čoraz viac uznáva ako ľudské právo samo osebe. Znalosť práv a slobôd sa považuje za základný nástroj na zaručenie rešpektovania práv všetkých. Vzdelávanie by malo zahŕňať také hodnoty, akými sú mier, nediskriminácia, rovnosť, spravodlivosť, nenásilie,

tolerancia a rešpektovanie ľudskej dôstojnosti. Kvalitné vzdelávanie podľa prístupu založeného na ľudských právach znamená, že práva sa uplatňujú v celom vzdelávacom systéme a vo všetkých vzdelávacích prostrediach.

Činnosť organizácie UNESCO v oblasti vzdelávania k ľudským právam sa riadi svetovým programom pre vzdelávanie k ľudským právam (Svetový program OSN pre vzdelávanie k ľudským právam). OSN vykonáva svetový program pre vzdelávanie k ľudským právam od roku 2005. Program bol zriadený rezolúciou Valného zhromaždenia č. 59/113 z 10. decembra 2005 a je založený na úspechoch dekády OSN pre vzdelávanie k ľudským právam (1995 – 2004). Cieľom programu je presadzovať spoločné chápanie základných zásad a metodík vzdelávania k ľudským právam, vypracovať akčný rámec a zároveň investovať do budovania partnerstiev a spolupráce z medzinárodnej úrovne smerom dole k iniciatívam na základnej úrovni. Program bol rozdelený do fáz: prvá fáza (2005 – 2009) sa sústredila na vzdelávanie k ľudským právam na základných a stredných školách, druhá fáza (2010 – 2014) sa sústredila na vzdelávanie k ľudským právam na vysokých školách a na programy odbornej prípravy v oblasti ľudských práv pre učiteľov a pedagógov, zamestnancov verejnej správy, úradníkov pôsobiacich v oblasti presadzovania práva a vojenských zamestnancov, tretia fáza (2015 – 2019) sa sústreďuje na posilnenie vykonávania prvých dvoch fáz a na presadzovanie odbornej prípravy v oblasti ľudských práv pre odborníkov z médií a novinárov.

Vzdelávanie k ľudským právam je každé vzdelávanie, ktorým sa budujú vedomosti, zručnosti, postoje a správanie v oblasti ľudských práv. Ide o proces posilňovania postavenia, ktorý sa začína u jednotlivca a rozvetvuje sa, kým neobsiahne komunitu ako celok. Vzdelávanie k ľudským právam smeruje k tomu, aby sme pochopili, že je spoločnou zodpovednosťou nás všetkých, aby sa ľudské práva stali skutočnosťou v každej komunite a v spoločnosti ako celku. V tomto zmysle prispieva k dlhodobej prevencii zneužívania ľudských práv a násilných konfliktov, k presadzovaniu rovnosti a udržateľného rozvoja a k posilneniu účasti na rozhodovacích procesoch v rámci demokratického systému. (Zdroj: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/EvaluationHandbookPT18.pdf>).

Úrad OBSE pre demokratické inštitúcie a ľudské práva (ODIHR)

Vzdelávanie k ľudským právam sa vymedzuje ako vzdelávanie, odborná príprava a informovanie zamerané na budovanie všeobecnej kultúry ľudských práv. Komplexné vzdelávanie v oblasti ľudských správ neposkytuje len vedomosti o ľudských právach a mechanizmoch ich ochrany, ale aj zručnosti potrebné na presadzovanie, obranu a uplatňovanie ľudských práv v každodennom živote. Vzdelávanie k demokratickému občianstvu sa sústreďuje na vzdelávacie postupy a aktivity, ktoré majú mladým ľuďom a dospelým pomôcť v tom, aby zohrávali aktívnu úlohu v demokratickom živote a uplatňovali svoje práva a povinnosti v spoločnosti. Vo vzdelávaní k vzájomnému rešpektu sa zdôrazňuje sebaúcta, rešpektovanie ostatných a zlepšovanie vzťahov medzi ľuďmi z odlišných kultúrnych tradícií.

Rada Európy

Rada Európy vymedzuje vzdelávanie k ľudským právam v Charte Rady Európy o vzdelávaní pre demokratické občianstvo a vzdelávaní o ľudských právach ako vzdelávanie, odbornú prípravu, zvyšovanie povedomia, informovanie, postupy a činnosti, ktorými sa účastníkom vzdelávania poskytujú vedomosti, zručnosti a porozumenie a rozvíjajú ich postoje a správanie tak, aby boli schopní prispievať k budovaniu a obrane všeobecnej kultúry ľudských práv v spoločnosti s ohľadom na presadzovanie a ochranu ľudských práv a základných slobôd.

Na tento účel sa v rámci cieľov stanovených chartou uvádza, že: v postupoch a činnostiach výučby a vzdelávania by sa mali dodržiavať a presadzovať hodnoty a zásady demokracie a ľudských práv. V riadení vzdelávacích inštitúcií vrátane škôl by sa mali konkrétne odrážať a

presadzovať hodnoty ľudských práv a malo by sa podporovať posilňovanie postavenia a aktívna účasť študentov, pedagogických zamestnancov a zainteresovaných strán vrátane rodičov.

ODKAZY

Agdur, J.: *Assuring the quality of youth work*, in Schild, H., Nuala Connolly, N., Labadie, F., Vanhee, J., Williamson, H., (vyd.) *Thinking seriously about youth work. And how to prepare people to do it*, Štrasburg: Rada Európy, 2017, s. 341 – 346.

Amnesty International: *Human Rights Education in Formal Education – Lessons Learned from the Rights Education Action Programme* (2010).

Brander, P., Witte, L. D., Ghanea-Hercock, N., Gomes, R., Keen, E., Nikitina, A., Schneider, A.: *Kompas: manuál výchovy a vzdelávania mládeže k ľudským právam*. Štrasburg, Rada Európy, 2015 (k dispozícii je slovenský preklad vydania z roku 2007 – pozn. prekl.).

Coussée, F.: *Youth work, a social practice!*, vydanie *Coyote Extra*, 2010, s. 32 – 34.

Coussée, F., Williamson, H., Verschelden, G., Van de Walle, T., a Medlinska, M.: *The history of youth work in Europe: relevance for youth policy today* (zv. 2). Štrasburg, Council of Europe Publishing, 2010.

Equitas – Medzinárodné stredisko pre vzdelávanie k ľudským právam a Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva: *Evaluating Human Rights Training Activities, A Handbook for Human Rights Educators*, 2011, k dispozícii na adrese: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/EvaluationHandbookPT18.pdf>, posledný prístup: 12. februára 2018.

Európska komisia, Sprievodný PRACOVNÝ DOKUMENT ÚTVAROV KOMISIE k návrhu ODPORÚČANIA RADY o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie (COM/2018/024 final), 2018, k dispozícii na adrese: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/swd-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>, posledný prístup: 22. februára 2018.

Fennes, H., Otten, H.: *Quality in non-formal education and training in the field of European youth work*, Partnerstvo EU a Rady Európy v oblasti

mládeže a SALTO, 2008, k dispozícii na adrese: <http://www.salto-youth.net/downloads/4-17-1615/TrainingQualityandCompetenceStudy.pdf>, posledný prístup: 20. februára 2018.

Flowers, N.: *The Human Rights Education Handbook: Effective Practices for Learning, Action, and Change*, University of Minnesota, Human Rights Resource Center, 2000.

Forum Menschenrechte (Pracovná skupina pre vzdelávanie k ľudským právam, Fórum pre ľudské práva), k dispozícii na adrese: <http://www.forum-menschenrechte.de>, posledný prístup: 14. februára 2018.

Gavrielides, T.: *Human rights and customer satisfaction with public services: a relationship discovered*, zv. 12:2, *International Journal of Human Rights*, 2008, s. 187 – 202.

Gavrielides, T.: *The new politics of community cohesion: Making use of human rights policy and legislation*, zv. 38: 3, *Policy & Politics*, 2010, s. 429 – 445.

Gavrielides, T. a kol.: *My Voice – My Rights: Young, Marginalised and Empowered by the law*. IARS Publications, Londýn, 2016.

Hjørland, B. a Sejer Christensen, F.: *Work tasks and socio-cognitive relevance: a specific example*, zv. 53:11, *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 2002, s. 960 – 965.

IARD: *Study on the state of young people and youth policy in Europe*, záverečné správy, 1. zväzok: *Executive summary and comparative reports*, Miláno, 2001, IV. časť.

Kiilakoski, T.: *Diversity of Practice Architectures in Europe: An Analytical Report based on Mapping Educational Paths of Youth Workers*, Štrasburg, Council of Europe Publishing, 2018.

Klug, F.: *The Human Rights Act Research Unit. Target of the tabloids*, *The Guardian*, 14.7.2000.

Kolb, D. A. a Fry, R. E.: *Toward an applied theory of experiential learning*, Cambridge, MA: M.I.T. Alfred P. Sloan School of Management, 1974.

Lopez, M.: *Transnational synthesis report of Human Rights Education (HRE) actors and practices in national contexts; based on eight country reports*, projekt Youth for Human Rights, 2017.

Malmo University, k dispozícii na adrese: <https://edu.mah.se/en/Program/SGMRE>, posledný prístup: 23. februára 2018.

Organizácia Spojených národov : Všeobecná deklarácia ľudských práv, 1984.

Organizácia Spojených národov : Dohovor o právach dieťaťa, 1989. Zbierka zmlúv, 1577, 3.

Pantea, M, C.: *Mapping of competences needed by youth workers to support young people in international learning mobility projects*, Youth Partnership, 2012, k dispozícii na adrese: https://www.salto-youth.net/downloads/4-172721/Mapping_of_competencies_Final.pdf , posledný prístup: 18. februára 2018.

Petkovic, S., Zenter, M.: *Education and training for the development of professional youth work practice and quality standards*, in Schild, H., Nuala Connolly, N., Labadie, F., Vanhee, J., Williamson, H. (vyd.) *Thinking seriously about youth work. And how to prepare people to do it*, Štrasburg, Rada Európy, 2017, s. 271 – 285.

Rada Európy: *Reviewing and Renewing Human Rights Education: Evaluation of the Human Rights Education Youth Programme of the Council of Europe 2009 – 2015*, Štrasburg, Council of Europe Publishing, 2018.

Rada Európy : *Competences for Democratic Culture – Living Together as equals in culturally diverse democratic societies*. Štrasburg, Council of Europe Publishing, 2017.

Rada Európy: *Report on the State of Citizenship and Human Rights Education in Europe*, Štrasburg, Rada Európy, 2017.

Rada Európy, Výbor ministrov: *Odporúčanie Výboru ministrov členským štátom CM/Rec(2017)4 o práci s mládežou*, 2017.

Rada Európy : *Youth Work Portfolio*. Štrasburg, Council of Europe Publishing, 2015.

Rada Európy: *Charta o vzdelávaní pre demokratické občianstvo a vzdelávaní o ľudských právach*, Štrasburg, Riaditeľstvo Rady Európy pre vzdelávanie a jazyky, 2010. Rada Európy: *Training Trainers for Human Rights Education*, Štrasburg, Rada Európy, 2008, k dispozícii na adrese: <https://rm.coe.int/16806fcff7>, posledný prístup: 19. februára 2018.

Rada Európy: *Správa pána Álvára Gila-Roblesa, komisára pre ľudské práva, z jeho návštevy v Spojenom kráľovstve, ktorá sa uskutočnila 4. – 12. novembra 2004*, Štrasburg, Rada Európy, 2005.

SALTO T&C RC:: *European Training Strategy, A Competence Model for Youth Workers to Work Internationally*, Bonn, Salto Youth, k dispozícii na adrese: <https://www.salto-youth.net/rc/training-and-cooperation/tc-rc-nanetworktcs/youthworkers-competence-model/>, posledný prístup 15. februára 2018.

Schild, H., Connolly, N., Labadie, F., Vanhee, J., a Williamson, H.: *Thinking seriously about youth work: and how to prepare people to do it*. Štrasburg, Council of Europe Publishing, 2017.

Smith, M. K.: *What is non-formal education?, the encyclopaedia of informal education*, 2001. K dispozícii na adrese: <http://infed.org/mobi/what-is-non-formal-education/>, posledný prístup: 30. mája 2018.

Spoločný výbor pre ľudské práva: *The Case for a Human Rights Commission, 6th Report, session 2002-03 HL Paper 67-I HC, Vol, 2002*, s. 11 – 12.

Tight, M.: *Key Concepts in Adult Education and Training*, London, Routledge, 1996.

UNESCO: *Svetový program pre vzdelávanie k ľudským právam*, 2005. K dispozícii na adrese: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/human-rights-education/>, posledný prístup: 14. februára 2018.

Úrad OBSE pre demokratické inštitúcie a ľudské práva (ODIHR): *Human Rights Education in the School Systems of Europe, Central Asia and North America: A Compendium of Good Practice*, 2009.

Veur, D. V., Vrethem, K., Györgyi, T., Titley, G., Buldioski, G., a Schneider, A.: *Gender matters: a manual on addressing gender-based violence affecting young people*. Budapešť, European Youth Centre, 2013.

Vyhlásenie z 1. európskej konferencie o práci s mládežou, (júl 2010). Získané z adresy <https://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/8641305/Declaration/2f264232-7324-41e4-8bb6-404c75ee5b62>

Vyhlásenie z 2. európskej konferencie o práci s mládežou, (apríl 2015). Získané z adresy https://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/8529155/The+2nd+European+Youth+Work+Declaration_FINAL.pdf/cc602b1d-6efc-46d9-80ec-5ca57c35eb85

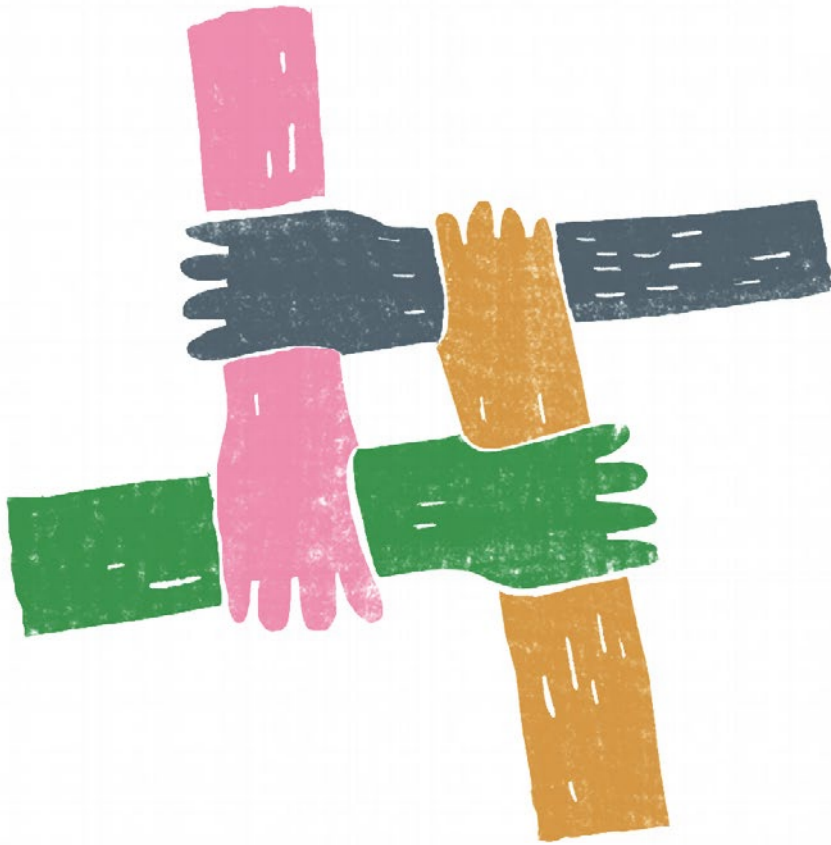
Walle, T. V., Coussée, F., a Bie, M. B.: *Social exclusion and youth work – from the surface to the depths of an educational practice*. *Journal of Youth*

Studies, 14(2), 2011, s. 219 – 231.

Williamson, H.: *Winning space, building bridges – What youth work is all about*. In Schild, H., Connolly, N., Labadie, F., Vanhee, J. a Williamson, H. (vyd.), *Thinking seriously about youth work: and how to prepare people to do it*. Štrasburg, Council of Europe Publishing, 2017, s. 15 – 27.

Konzultanti

Autori by radi vyjadrili svoju vďaku a poďakovali týmto spolupracovníkom a organizáciám, ktorí významne prispeli k príprave tohto dokumentu:

Gisèle Evrard Markovic, SALTO Resource Center

Mara Georgescu, Partnerstvo EÚ a Rady Európy v oblasti mládeže

Hans Joachim Schild

Natalja Gudakovska

Sabine Klocker

Joanna Pankowska

Marko Kovacic

2. ZHRNUTIE

Toto je zhrnutie správy Vzdelávanie k ľudským právam v práci s mládežou, ktorá bola vypracovaná v rámci projektu Youth for Human Rights (Mládež za ľudské práva) financovaného prostredníctvom kľúčovej akcie 3 programu Erasmus+.

1. O projekte a správe

Zámerom projektu je posilniť prácu s mládežou a neformálne vzdelávanie v rámci Európy s konečným cieľom zvýšiť odolnosť mladých ľudí a ich aktívnu podporu pre ľudské práva, a najmä hodnoty slobody, tolerance a nediskriminácie. Projekt je zároveň zameraný na podporu profesijného rozvoja pracovníkov s mládežou v oblasti vzdelávania k ľudským právam.

Správa bola vypracovaná s cieľom:

- poskytnúť opisný a analytický prehľad vzdelávania k ľudským právam v práci s mládežou, ktorý môžu využiť zainteresované strany, poskytovatelia, pedagógovia, tvorcovia politik a používatelia v celej Európe,
- vypracovať odporúčania a praktickú príručku pre zamestnancov konzorcia národných agentúr programu Erasmus+: Mládež v akcii, ktoré im umožnia využívať túto príručku a iné nástroje projektu pri podpore uplatňovania hľadiska vzdelávania k ľudským právam v práci s mládežou.

2. Kľúčové zistenia

2.1. Výzvy spojené so vzdelávaním k ľudským právam: pragmatický prístup

V správe tvrdíme, že je ťažšie presvedčiť poskytovateľov služieb vo všetkých sektoroch, aby pre svojich zamestnancov zaviedli vzdelávanie

k ľudským právam, než akýkoľvek iný druh odbornej prípravy. Pri riešení bludného kruhu nesprávneho chápania a nedostatočnej informovanosti o ľudských právach a o hodnote vzdelávania k ľudským právam musíme uplatniť pragmatický prístup.

Ľudské práva ani vzdelávanie k ľudským právam neexistujú vo vzduchoprázdne. Musia byť spojené s našou každodennou realitou, s našimi potrebami a túžbami. Z dôkazov vyplýva, že pokiaľ pracovníci s mládežou a ich zamestnávateľia či inštitúcie nevidia pridanú hodnotu, ktorú to môže priniesť, takéto správy či iné podobné iniciatívy, budú stále prispievať len k existujúcemu naratívu pre stúpcov. Pracovníci s mládežou a inštitucionálne štruktúry, v ktorých pôsobia, musia byť presvedčení, že vzdelávanie k ľudským právam stojí za námahu. Keďže zdroje sú čoraz obmedzenejšie a ciele na meranie výkonnosti sú spojené s financovaním, začlenenie ľudských práv musí mať zmysel z krátkodobého aj z dlhodobého hľadiska. Netýka sa to len jednotlivých pracovníkov, ktorí musia v plnom programe úloh prioritne vykonávať tie absolútne nevyhnutné, ale aj inštitúcií, ktoré ich financujú alebo zamestnávajú.

V správe sa uvádza viacero modelov financovania a podpory práce s mládežou v Európe. Môže byť nefinancovaná a nezávislá, ale aj inštitucionalizovaná prostredníctvom verejných či súkromných organizácií alebo organizácií občianskej spoločnosti. Presvedčivé zdôvodnenie uplatňovania hľadiska vzdelávania k ľudským právam v práci s mládežou by preto nemalo byť adresované len štátu, ale aj všetkým zainteresovaným stranám.

2.2. Vzdelávanie k ľudským právam má v práci s mládežou zásadný význam

Vzdelávanie k ľudským právam nie je dôležité len pre vzdelávanie a odbornú prípravu pracovníkov s mládežou, ale rozhodujúce je aj pri dosahovaní ich konečných cieľov. Vzdelávaním k ľudským právam sa zvyšuje pravdepodobnosť naplnenia cieľa, ktorým je zachovanie živej demokracie. V tejto súvislosti sa v dokumente podrobnejšie venujeme trom oblastiam.

Prvou oblasťou sú prepojenia práce s mládežou a demokracie. Druhou je vzťah medzi demokraciou a vzdelávaním k ľudským právam a poslednou oblasťou je napokon otázka, prečo musíme pracovníkov s mládežou vzdelávať a školiť vo vzdelávaní k ľudským právam, pre vzdelávanie k ľudským právam a prostredníctvom vzdelávania k ľudským právam.

V skratke, dôsledkom vzdelávania k ľudským právam môže byť:

- uznanie, že všetci ľudia zdieľajú spoločnú ľudskosť a majú rovnakú dôstojnosť bez ohľadu na ich konkrétne kultúrnu príslušnosť, postavenie, schopnosti alebo okolnosti,
- uznanie všeobecnej, neodňateľnej a nedeliteľnej povahy ľudských práv,
- uznanie, že ľudské práva by sa mali vždy presadzovať, rešpektovať a chrániť,
- uznanie, že základné slobody by sa mali vždy obhajovať, pokiaľ sa nimi neohrozujú alebo neporušujú ľudské práva ostatných,
- uznanie, že ľudské práva sú základom pre spoločný život rovnoprávných jedincov v spoločnosti a pre slobodu, spravodlivosť a mier vo svete. 2.3. Lepšie a hlbšie pochopenie práce s mládežou

Hoci v správe uznávame rozmanitosť postupov v oblasti mládeže v Európe, zároveň tvrdíme, že je potrebné dosiahnuť zhodu v chápaní základných zásad práce s mládežou, a to najmä vo vzťahu k ľudským právam a demokracii. Z tohto pohľadu v správe tvrdíme, že základnou kompetenciou pracovníkov s mládežou by mala byť schopnosť poskytovať podnety prostredníctvom participatívnych procesov a neformálneho vzdelávania. Ďalšie kompetencie, ktoré by spolu s ňou mohli potrebovať, sa budú líšiť v čase a zhľadom na rôzne potreby mladých ľudí a pracovníci s mládežou ich musia získavať v rámci sústavného rozvoja kompetencií. Pracovníci s mládežou by mali byť koučmi, ktorí mladých ľudí podporujú v získavaní vedomostí, zručností a postojov, ktoré mladí ľudia potrebujú na realizáciu svojich aktivít, nápadov a vízií.

2.4. Kľúčové kompetencie v oblasti ľudských práv v práci s mládežou

V správe uvádzame viacero kompetencií, ktoré sa sledujú pri uplatňovaní hľadiska vzdelávania k ľudským právam v práci s mládežou. Pokúsili sme sa o to so zreteľom na súčasný normatívny rámec a živú diskusiu o uznávaní práce s mládežou („povolania“ pracovníka s mládežou), ktorá prebieha v celej EÚ.

2.5. Vypracovanie a zavádzanie rámca kompetencií pre ľudské práva

V správe predkladáme rámec kompetencií, ktorý by zúčastnené národné agentúry a ostatné príslušné zainteresované strany mohli prijať pri uplatňovaní hľadiska vzdelávania k ľudským právam v práci s mládežou. Zároveň však pripomínáme, že je potrebné overiť aj to, či existujú miestne rámce kompetencií alebo normy kvality zavedené na miestnej alebo vnútroštátnej úrovni.

2.6. Dodržiavanie minimálnych noriem kvality

V rozsiahlej literatúre vládne všeobecná zhoda, že pracovníci s mládežou musia byť dôkladne odborne pripravení a kvalifikovaní bez ohľadu na to, či je vzdelávanie k ľudským právam súčasťou ich formálneho alebo informálneho učebného plánu. Vzniká tým príležitosť na zavedenie ľudských práv do vnútroštátnych noriem kvality. V správe však tvrdíme, že vo väčšine európskych krajín existuje oddelený systém vzdelávania a odbornej prípravy pracovníkov s mládežou, ktorý zahŕňa neplatených aj zamestnaných pracovníkov s mládežou. Pri ďalšej ceste vpred a vzhľadom na to, že na úrovni EÚ neexistujú normy kvality pre ľudské práva v oblasti práce s mládežou, by každá zúčastnená národná agentúra mohla preskúmať vnútroštátne normy pre prácu s mládežou a zosúladiť ich so zásadami ľudských práv. Pri neexistencii takýchto noriem by sa mohli použiť modely, ktoré existujú inde.

2.7. Prípadové štúdie

V správe predstavujeme prípadové štúdie zo zúčastnených krajín aj mimo nich s cieľom:

- uviesť túto správu do kontextu prostredníctvom praktických príkladov, keď sa vzdelávanie k ľudským právam použilo vo formálnom vzdelávaní a informálnom učení a v odbornej príprave pracovníkov s mládežou, učiteľov alebo sociálnych pracovníkov,
- vytvoriť referenčnú príručku pre semináre projektu zamerané na prenos na miestnej úrovni,
- inšpirovať konečné cieľové skupiny projektu prostredníctvom úspešných a účinných príkladov.

Podľa všeobecného zistenia existuje v rámci Európy množstvo projektov v oblasti vzdelávania k ľudským právam. Tie sa môžu vyskytovať vo všetkých tvaroch a formách, od malých po rozsiahle, od miestnych a národných po medzinárodné. Môžu ich viesť verejné, súkromné či dobrovoľnícke organizácie, ba aj samotní dobrovoľníci vrátane pracovníkov s mládežou, či dokonca mladí ľudia. S ohľadom na projekty vzdelávania k ľudským právam, ktoré sú relevantné pre prácu s mládežou, ich možno klasifikovať do troch skupín: prístupy založené na zručnostiach, kognitívne prístupy a celoškolské/inštitucionálne prístupy.

Spolufinancované
z programu EÚ
Erasmus+

Youth for
Human Rights

Youth for
Human Rights

Spolufinancované
z programu EÚ
Erasmus+

Spolufinancované
z programu EÚ
Erasmus+

Youth for
Human Rights

Youth for
Human Rights

Spolufinancované
z programu EÚ
Erasmus+